

Gustav Johannsens Barndom.

(Fortsættelse af „Gustav Johannsens Slægt“).

Af Alexandra Johannsen.

I.

I Gundeby.

(1830—41.)

Den lille Landsby Gundeby, der blev Burchard og Catharina Johannsens første Hjem, ligger ikke langt fra det Sted, hvor nu Jernbanebroen paa Kiel-Flensborg Banen fører over Slien, omtrent midtvejs mellem de nuværende Dampskibsstationer Ulvsnæs og Lindaa-næs. Skolen ligger temmelig højt, med Udsigt til Slien, som her danner nogle smaa Vige, og til det lige overfor liggende Svansen, der har fuldstændig det samme Præg som Angel, frodige Marker og Enge, gennemvævede af levende Hegn og hist og her afbrudt af smaa Lunde.

I Udkanten af en af disse Lunde paa Svansen-siden ligger Stubbe Vandmølle, hvor Burchard Johannsens Søster, gift med Møller Heinrich Dessler, boede. De to Søskende kom ret hyppig sammen paa den Tid, da det var nemt med en Robaad at komme over Slien. Men der var heller ikke langt til deres Fædrenehjem i Skæggerød, hvor Moderen levede hos den næstældste Søn Jakob. Ogsaa der aflagde Burchard Johannsen af og til et Besøg med sin Hustru, og denne blev snart ret fortrolig med sin Svigermoder. Derimod har de unge Folk, saavidt vides, ikke sluttet nærmere Venskab med nogen i selve Gundeby, som

senere i Sylvested, om de end sandsynligvis er kommen godt ud af det med Beboerne og har været glade ved at være der. De var lykkelige ved hinanden og kunde ikke være andet, saa godt passede de sammen. Begges Interesse gik ud over det daglige Livs Smaating, og saa selvstændige de begge var, mødtes de dog, kommende fra forskellige Sider, i Enighed paa alle afgørende Punkter. Derimod var de meget forskellige Naturen. Han var for det meste rolig, besindig og overlegen, hun var livlig, ilter og opbrusende, og da hun var den mest talende, kunde det se ud til, som om hun ogsaa var den raadende. Hun var det vel nok i mange Smaating, som han havde liden Interesse for, men hun fandt det for det meste selvfølgeligt at rette sig efter ham i alle vigtige Sager, og var de virkelig en Gang uenige, blev det hende, der maatte give efter, ogsaa i Smaating. Saaledes havde *han* den Opfattelse, at Vinduerne, som jo den Gang kun var smaa, var til for at lade saa meget Lys og Sol ind som muligt, medens *hun* fandt det pynteligt og hyggeligt med Gardiner og Potteplanter. Disse sidste maatte hun helt opgive og nøjes med at have Blomster i Haven, Gardinerne kunde hun ikke godt skille sig fra, men hun maatte da finde sig i, at han, naar et Gardin var ham i Vejen, uden videre tog og hængtede det op paa et Søm paa Væggen.

Paa et meget vigtigt Punkt var hun dog — rigtig nok efter Samtale — den raadende. De havde ikke været længe i Gundeby, før det gik op for ham, at han ikke kunde faa de ikke alt for store Indtægter til at slaa til. Om det nu var, fordi den venstre Haand ikke vidste, hvad den højre gjorde, eller hvad Grunden

kunde være, det vidste han ikke selv, men Sagen voldte ham megen Bekymring. De havde da en alvorlig Samtale, der endte med, at *hun* paatog sig at holde Orden i Pengesagerne. Han fik, hvad han ganske nødvendig maatte bruge til Klæder og Lommepege, og Resten forvaltede hun. Særlig sparsommelig anlagt var hun rigtignok heller ikke, men hun var meget energisk og kunde, hvad hun skulde, ogsaa spare, og herefter gik det godt. Hun har senere endogsaa flere Gange i længere Tid haft forældreløse Børn i Huset uden at faa noget derfor, ene og alene af Menneskekærlighed, og der blev altid nok til alle. Selvfølgelig var Kosten kun tarvelig, om end sund og kraftig, men der var aldrig Utilfredshed. Hendes Mand var overordentlig let at tilfredsstille med Hensyn til Maden og alt, hvad der hørte til det daglige Liv. Naar han om Eftermiddagen var færdig med sin Skole, der altid optog ham meget og mangen Gang trak længere ud end den fastsatte Tid, kom han ind i Dagligstuen, fik sig en Pibe Tobak og gik op og ned paa Gulvet, nynnende — synge kunde han ikke —, i Spøg, for *saa* højt satte han i Virkeligheden dog ikke Tobakken:

»Ueber die Beschwerden dieses Lebens
Macht so mancher dummen Schnack;
Mich doch drücken sie vergebens,
Hab ich nur mein Pfeifchen Rauchtak!«

Den 4. August 1831 fødtes deres første Barn, en Datter, som de kaldte Maria Margaretha efter begge Bedstemødre. Barnet døde dog allerede den 27. Oktober samme Aar, og Moderen var ganske utrøstelig. Hun, der senere hen i Livet viste sig stærk til at bære Byrder og hjælpe andre, sank helt sammen under det

første Slag, der ramte hende personlig, saa hendes Mand havde Møje med at trøste hende.

Et Aar derefter, den 30. August 1832, fik de Erstatning for det lidte Tab i en Søn, som de gav Navnene Thomas Friedrich efter begge hans Bedstefædre, medens de for at glæde den levende af dem kaldte ham *Thomas*. Og endnu et andet Hensyn tog de til Morfaderen. Han havde jo ingen andre Sønner end den svagelige Hans, der ikke var gift, saa Familienavnet maatte uddø med hans Born, og derfor gav Datteren og Svigersønnen deres lille Søn ogsaa sin Moders Familienavn, saa han kom til at hedde *Thomas Friedrich Jøns Johannsen*.

Det samme gentoges ved de to yngre Sønners Fødsel. Den næste fødtes den 14. April 1835 og blev kaldt *Johannes Peter Jøns Johannsen*; Johannes efter sin Farbroder Johann, hvis Navn kun blev forandret lidt for at blive bibelsk, og Peter efter sin Moders Farbroder Peter Jøns.

Den yngste Søn fødtes Søndagen den 2. August 1840. Det var en straalende varm Sommerdag, en saadan Dag, da der er skont ved Gundeløby. Kornmarkerne har mange forskellige Farvetoner, fra den hvidgule Rug til den grønne Havre, Lundene og de høje Hegn kaster Skygge over Landskabet, men nede ved Slien skinner Engene lysegroenne, bagved dem blinker Vandet, og Lærker, Svaler og Guldspurve kvadrer. Saaledes var det den 2. August 1840, og tilmed Søndagsstilhed og Fred over det hele. Men tre Uger efter, da Barnet skulde døbes, saa det anderledes ud. Det regnede og stormede saa stærkt, at den ene af Fadderne,

Heinrich Dessler fra Stubbe, nær var kommen for sent, da det var vanskeligt at komme frem med Baaden over de oprørte Vande.

Heinrich Dessler var altsaa en af Fadderne, men Moderen syntes ikke, at Navnet Heinrich var godt nok til hendes Sondagsbarn. Der var heller ingen anden i Familien, som hun ønskede at opkalde ham efter, og idet hun søgte efter et Navn, standsede hendes Tanker ved en Helt, som hun altid havde beundret, nemlig Gustav Adolf. Faderen havde ikke noget imod hendes Forslag, og saaledes kom Barnet til at hedde *Gustav Heinrich Jons Johannsen*. Mange Aar derefter, da hun som Enke levede i denne sin elskede Sons Hus, spurgte hendes Børnebørn hende en Gang: Bedstemoder, hvor kunde det dog være, at Fader skulde hedde Gustav? Der var dog ingen i Familien, der hed saaledes. Hun svarede: »Men det Navn er dog ogsaa for blevet baaret af saadanne, der har kæmpet for Sandhed og Ret«. Og hun sagde det med et Smil, der tydeligt viste, at hendes Forhaabninger med Hensyn til Sønnen var gaaede i Opfyldelse.

Om hun den Gang i Gundeby havde en Anelse om, paa hvilket Omraade hendes Søn skulde komme til at kæmpe for »Sandhed og Ret«, er ikke godt at sige. Der var jo begyndt at komme Uro i Sindene, endogsaa ude paa Landet, og i Byen Slesvig var der sket et fuldstændigt Omslag i Stemningen siden den Gang, da hendes Mand netop i denne By først rigtig lærte at elske Konge og Fædreland. Allerede mens han var i Lille-Rheide og i sine Svigerforældres Hus endmere befæstedes i disse Følelser ved at komme ind under de hi-

storiske Minders Magt, begyndte man i Slesvig at skue ud efter et andet Fædreland end det, man hidtil havde prist i Tale og Sang. Og faa Maaneder efter at det unge Par var draget ind i Skolen i Gundelby, skete det, der af Historikere betegnes som Vendepunktet: Uwe Jens Lornsen udgav sit lille Skrift: »Ueber das Verfassungswerk in Schleswig-Holstein«. Den Virkning, dette Skrift havde paa de enkelte, var meget forskellig. Der var dem, men vel kun faa, der saa deres egne Tanker og Ønsker udtalte deri, flere, og vel netop en Del i Byen Slesvig, hos hvem de først vakttes eller klarede, og andre, der ikke saa andet, end at der blev rettet et Angreb paa det bestaaende. Der var ogsaa dem, der satte sig derimod, enten fordi de var »danksindede«, som Uwe Jens Lornsen selv sagde om »den nordligste Halvdel af Slesvig og Flensborg med sine Købmænd«, eller fordi de ifølge deres religiøse Overbevisning var kongetro. Til disse sidste hørte Pastor Thiess, der udgav en Prædiken, han havde holdt, under Titelen: »Arzenei wider das Revolutions-Fieber«. Burchard Johannsen og hans Hustru var baade dansksindede og kongetro, og var de end noget urolige ved det Røre, der var vakt, saa troede ogsaa de den Gang sikkert endnu, at der maatte kunne findes Lægedom mod Feberen. I de følgende Aar saa det ogsaa næsten ud, som om der igen var kommen Ro i Sindene, og først efter Stænderforsamlingernes Aabning viste det sig efterhaanden, at den Sæd, der var saaet i 1830, dog havde baaret Frugt, men tillige, at der endnu var »danksindede«, der vilde gøre Modstand.

Burchard Johannsen havde altid søgt at følge med

Tiden og at vide Besked med Verdens Gang. Han havde derfor holdt Aviser, hyad der den Gang endnu var noget ualmindeligt. Han var ogsaa til Stede ved den første slesvigske Stænderforsamlings Aabning den 11. April 1836 og deltog i den højtidelige Gudstjeneste i Domkirken, der gik forud. Indtil da havde han holdt »Altonaer Mercur«, nu holdt han ogsaa Stænder-tidenden.

Tidenden for den første slesvigske Stænderforsamling var trykt paa Tysk og Dansk, saaledes at hver Side havde to Spalter, hvoraf den ene var tysk, den anden dansk. Dette har sikkert været den første danske Læsning, der nogensinde er kommen i hans Hus, ja maaske det første Dansk, han har set paa Tryk. Men, ivrig efter at udvide sine Kundskaber, som han var, har han sikkert benyttet denne udmærkede Lejlighed — den tyske Tekst lige ved Siden af med Hjælp til at forstaa de af Skriftsprogets Udtryk, som han ikke kendte fra daglig Tale — til at lære sig at læse Dansk. Senere naaede han, stadig uden nogensomhelst Hjælp, saa vidt, at han kunde undervise i dette Sprog.

Anderledes var det med hans Hustru. Hun havde aldrig, før hun blev gift, hørt Dansk, og i Gundeby horte hun det ikke heller. Vel er det sandsynligt, at det den Gang endnu ikke var uddød der; men da hun ikke forstod det, har man sikkert overalt mødt hende med Plattysk, der jo ogsaa var det herskende Sprog. Det var vel et andet Plattysk end hendes, men man forstod dog hinanden, og ved højtidelige Lejligheder var man fælles om Højtysk. Det var først senere, at hun lærte at forstaa Dansk og at læse det, hvad hun i

sin Alderdom gjorde med megen Iver; men til at tale det lod hun sig ikke bevæge. Saaledes gik det til, at der i flere Aar i Gustav Johannsens Hus ved Siden af Dansk for hendes Skyld ogsaa taltes noget Tysk. Der er bleven skumlet derover fra dansk Side, men vil man gaa dybere til Bunds i Sagen, da viser det sig, at det er en Kendsgerning, som Danskerne kun kan tage sig til Indtægt. Hendes Mand, hendes Børn og hendes yngste Søns Hustru var fødte og opvoxede i de sydligste Egne af de sprogblandede Distrikter, hvor det Danske var mere eller mindre tilbagetrængt, men dog laa paa Bunden og var let at fremkalde. Derfor blev det for dem som deres Modersmaal, skønt ogsaa de i deres Barndom havde talt Plattysk, medens det for hende var og blev et fremmed Sprog. En saadan Forskel var der endnu i Midten af forrige Aarhundrede paa Sproget lige nord for Slien og Sproget lige syd for Dannevirke!*)

*) Det kunde maaske her være paa sin Plads at anføre et lille Træk, der viser, hvorledes Sproget endnu i vore Dage er i det sydlige Angel. En yngre intelligent Mand, der er født og opvokset i Nærheden af Gundeby, blev en Gang spurgt, hvorledes det var gaaet til, at han kunde læse Dansk. Han svarede først kun: »Jeg er Angelbo . . . som om det var Forklaring nok, og da han efter en kort Betænkning dog vel fandt, at om end Forklaringen var tilstrækkelig for ham selv, saa var den det maaske ikke for Spørgeren, tilføjede han: »Det Danske ligner vort Plattysk saa meget«. Det var jo at stille Sagen paa Hovedet; hvis han havde kendt Historien ret, burde han have sagt: »Vort Plattysk ligner det Danske saa meget«. Nu viste derimod hans Svar, at han ene og alene gik ud fra Forholdene, som de nu faktisk er, og havde derfor maaske endnu større Betydning, da hans Uhibloethed aldeles klart fremgik deraf.

Ogsaa Catharina Johansen læste Stændertiden med Iver, om hun end foreløbig holdt sig til den tyske Del. Hun var fra Begyndelsen af, ligesom hendes Mand, meget politisk interesseret og meget lydhør for alt, hvad der var imod Konge og Fædreland, saavel som for alle Bestræbelser, der gik ud paa at fjerne Slesvig fra Danmark og forene det med Holsten. Derimod kunde hun selvfølgelig ikke have den rette Forstaaelse af Nordslesvigernes Sprogkamp, der efterhaanden kom til at indtage en større og større Plads i Forhandlingerne og tilsidst stod helt i Forgrunden. Hendes Mand kunde vel næppe heller fra Begyndelsen af ret værdsætte den, men han kom efterhaanden dertil, og han, Angelboen, der fra Barn af havde talt tre Sprog, fik ogsaa, da han først havde sin Opmærksomhed henvendt derpaa, Øret opladt for hvert Sprogs Ejendommelighed. Saa langt var man dog ikke naaet i 1840, Politikken beherskede endnu ikke Livet, saaledes som senere. Der vides heller ikke noget om, at der blandt Bønderne i Gundeby var nogen, der var politisk interesseret. Alt var endnu i sin Vorden, og man vidste ikke, hvor det bar hen.

Aaret efter Gustav Johannsens Fødsel søgte hans Fader det bedre Embede i Sylvested. Han fik det, og Familien drog derhen i August 1841.

II.

De første Aar i Sylvested.

(1841—48.)

Sylvested, der paa Tysk har faaet det fine Navn Silberstedt, er en stor Landsby omtrent midtvejs mellem Slesvig og Husum. Dens Jorder gennemstrømmes af flere Aar, der alle flyder vestpaa til Treenen.

Ved Aaerne findes vidtstrakte Enge, og det er dem, Byen kan takke for sin Velstand, da Agerjorden er temmelig mager. Noget af det, man først lægger Mærke til, naar man om Sommeren kommer ind i Byen, er de mange Storke, for hvilke der jo er rigelig Næring i Engene; der er en Storkerede omtrent paa hver Gaard, paa enkelte endog to eller tre. Lige vest for Byen, mellem den og Treia, er der et Stykke Skov. I Modsætning til de øvrige sparsomme Skovpartier paa denne Egn findes her mange høje og tætte Træer, og Skoven er meget mørk, saa det blev anset for uhyggeligt og farligt at færdes der om Aftenen.

Da Burchard Johannsen i 1841 kom til Sylvested, horte Byen i kirkelig Henseende til det store og vidtstrakte St. Michaelis Landsogn i Slesvig, og Beboerne havde en Kirkevej paa over halvanden Mil. Dette foltes tidt som en Ulempe, og Tanker og Ønsker gik til Treia Kirke, der kun var en halv Mils Vej borte. Da der i 1845 var Vakance i Michaelis Sogn, samlede Burchard Johannsen Underskrifter paa en Ansøgning til Regeringen om at komme til Treia Sogn. Der var meget, der talte for en saadan Forandring, blandt andet ogsaa dette, at Treia Sogn kun var lille, ikke meget større end Sylvested med den lille Naboby Rosager, hvorfra Børnene søgte samme Skole. Omlægningen skete da i 1846 til stor Glæde for Sylvestederne, der ikke kunde ane, at den faa Aar efter skulde faa en skæbnesvanger Betydning for dem.

At det blev Læreren og ingen anden, der maatte samle Underskrifter og sætte Sagen i Gang, var noget helt selvfølgelig efter den Stilling, han var kommen til

at indtage i Sylvested. Man havde snart mærket i mere end en Henseende, at han var en Personlighed, flittig, dygtig og energisk, og at den Sag, der betroedes ham, var i gode Hænder. Først og fremmest var han jo Lærer, og hvad der end ellers interesserede og optog ham, saa var og blev Skolen altid det første. Han havde som sagt Børnene fra Sylvested og Rosager i sin Skole; der plejede at være fra 70 til 90, og han havde ingen Hjælpe lærer. Men han kunde ikke let faa for meget Arbejde, og han satte sit Maal højt. Det vigtigste for ham var Religionsundervisningen, dernæst vel Undervisningen i Tysk. Det var selvfølgelig ikke let at bringe disse Børn, der talte Plattysk og næsten aldrig hørte andet, til Færdighed i Højtysk, men han arbejdede ivrigt med dem og opnaaede ogsaa, at de fleste kunde udtrykke sig ret korrekt baade mundtlig og skriftlig. Dernæst var det vel Regning og Fædrelandets — Danmarks — Historie og Geografi, han lagde mest Vægt paa. En Ting var der, han ikke kunde lære Børnene, nemlig at synge, da han ikke kunde det selv, og det voldte saavel ham som dem en Del Bekymring, navnlig efter at Sylvested var kommen til at høre til Treia. Naar der var Kirkevisitation, og som altid Børnene fra Treia stod overst og Sylvestederne nederst og disse sidste da satte en Ære i at faa Præsten »raabt ned«, fordi de var meget flinkere til at svare end de andre, saa han blev nødt til fortrinsvis at beskæftige sig med dem, da var det dem en Sorg, at de maatte staa tilbage, saasnart der blev sunget. Men efterhaanden som Burchard Johannsens Souner voksede til, fik han Hjælp. De havde nemlig alle tre efter

Moderen arvet baade Øre og Stemme, og da de hver Søndag maatte med i Kirke, lærte de snart de mest brugelige Melodier og kunde lede Sangen i Skolen. saa Sylvestederne efterhaanden kom ret godt med ogsaa i dette Stykke.

Burchard Johannsen havde selvfølgelig Trang til at udtale sig for andre om det, der optog ham saa meget, og var derfor, kun faa Maaneder efter at han var kommen til Sylvested, med til at stifte en Lærerforening. Til at begynde med var der kun fire Medlemmer, nemlig foruden ham Børensens i Hollingsted, Marth i Dørpsted, Hollingsted Sogn, og Thomsen i Treia. De samledes første Gang den 2. Oktober 1841 hos Børensens, der blev Formand, medens Johannsen blev Protokollfører. Formaalet var efter Vedtægterne at tilstræbe en fuldkomnere Uddannelse og deraf følgende mere frugtbringende Virksomhed i Skolen. I dette Øjemed skulde Medlemmerne samles seks Gange om Aaret skiftevis hos en af dem. Værten maatte holde en Katekisation over et forud bestemt Emne med Børnene i sin Skole, derefter blev Udførelsen drøftet af de andre, og enhver var forpligtet til at sige sin Mening, fremhæve det rosværdige og pege paa Fejlene, men stedse »paa en broderlig, kærlig og ikke krænkende Maade«. Derefter forhandlede om andre Ting vedrørende Skolen. Lærere, der ikke var Medlemmer, kunde indføres, og undertiden var ogsaa Stedets Præst tilstede. Efterhaanden voksede Foreningen, og Moderne blev holdte ret regelmæssigt lige op til 1848. I dette Aar fandt kun tre Møder Sted, i 1849 kun to, og saa kommer der en længere Pavse.

Men om end Skolen, og hvad dertil hørte, optog Burchard Johannsen saa meget, saa fandt han dog ogsaa Tid til at gøre sig nyttig paa anden Maade. Medens Sylvested endnu hørte til Michaelis Landsogn, var han Hovedmanden for Oprettelsen af en Læseforening, som omfattede hele Sognets otte Skoledistrikter. Medlemsbidraget blev sat saa lavt som muligt. Bøgerne var gode Fortællinger, smaa Rejsebeskrivelser o. l. og næsten alle Familiefædre blev Medlemmer.

Sylvestederne begyndte ogsaa snart at henvende sig til deres Lærer, naar der skulde udfærdiges Skriftstykker som Købekontrakter, Testamenter o. l. og da de mærkede, hvor villig han var til at hjælpe og hvor godt han gjorde Arbejdet, førte dette efterhaanden til, at der aldrig blev skrevet noget af den Slags, uden at det var ham, der gjorde det. Treianerne, hvis Degn ikke gav sig af med den Slags Ting, kaldte ham spottende: »Den Sylvesteder Advokat«.

Ogsaa i Sygdomstilfælde søgte man undertiden hans Hjælp. Naar man skulde have en Læge, maatte han hentes i Slesvig, og naar Tilfældet saa ud til at være mindre alvorligt, saa man mente maaske at kunne slippe for at lade Lægen komme, bad man Læreren om at skrive en Sygeberetning. Denne blev saa bragt til Lægen, som derefter kunde bestemme, hvad der skulde gøres, eller om det var nødvendigt, at han kom. Lægen var altid tilfreds med disse Beretninger, og saaledes sparede Sylvestederne ofte Tid og Penge.

Burchard Johannsen lod sig aldrig betale for noget af det, han gjorde for dem, men de mere velhavende forærede ham da ved Lejlighed en Steg, et

Stykke Flæsk, en Hare eller lignende. Og da han senere en Gang tænkte paa at søge et større Embede, bad alle ham meget om at blive og tilbød ham, som Anerkendelse af hans Virksomhed, en Mark til personlig Afbenyttelse, saa længe han var deres Lærer. Alle var med Glæde gaaet ind paa at tilbyde ham dette, han havde vist sig lige hjælpsom mod alle og var lige agtet og afholdt af alle, — og alligevel var der en Ting, der bragte ham i et nærmere Forhold til nogle af Bønderne og efterhaanden fjernede ham fra andre. Det var Politikken!

Man var kommen ind i den Tid, da de slesvigholstenske Ideer trængte ud til Folket ved ihærdig Virksomhed af deres Tilhængere, der jo oprindeligt navnlig fandtes blandt de dannede og Embedsmændene. De savnede rigtignok et klart Program, hvad der ikke var saa underligt, da der indenfor Partiet fandtes de mest forskellige Retninger, der hver fastholdt sit endelige Maal og kun foreløbig gik sammen med de andre imod Danmark. Der var den reaktionære Hertug af Augustenborg, det aristokratiske slesvigholstenske Ridderskab, de rigtige gamle liberale Slesvig-Holstenere, der holdt paa, at Slesvig og Holsten var udelelige, og stræbte efter en fælles fri Forfatning for dem begge, og saa Nyholstenerne, der bebrejdede disse sidste deres Uklarhed, stræbte efter en fri Forfatning for Holsten som en Del af det tyske Forbund og var tilbøjelige til at lade Slesvig sejle sin egen Sø. Og saa var der selvfølgelig mange Overgangsformer og Afskygninger. Hvorledes kunde der vel af alt dette laves et Program, som Folket kunde forstaa?

Der kom heller ikke andet ud deraf end nogle uforstaaede Slagord, som »vor Hertug«, »vore Rettigheder« o. l., der ikke en Gang blandt dem, der forstod dem, betød det samme for alle. Men uforstaaede Slagord har jo lige siden Apostelen Paulus' Dage, da Folket i Efesus i to Timer skreg: »Stor er de Efesers Diana«, uden at vide hvorfor, været et virksomt Agitationsmiddel, og det gik ogsaa her tit saaledes, at de, der raabte højest, næppe vidste hvorfor. Og kom man alligevel en Gang i en Situation, hvor man maatte give en forklarlig Grund for Fjendskabet mod Danmark, da kunde der jo nok findes et Paaskud, bl. a. dette meget virkningsfulde, at Danmark var et fattigt Land, der udsugede Slesvig og Holsten. Da man nærmede sig 1848, og Bølgerne stedse gik højere, opstod der ogsaa en Mængde Smædeviser mod Danmark, hvori det danske Folk, dets Sprog og Skikke latterliggjordes, og for alt slikt findes der jo stedse Modtagelighed hos mange Mennesker.

Saa langt var man endnu ikke naaet, da Burchard Johannsen kom til Sylvested; det hændte dog allerede den Gang, at Folk af og til hørte eller læste noget om »Slesvig-Holsten« og mod Danmark, som de ikke rigtig forstod, og da kunde det ske, at Sylvestederne, der hurtig havde vænnet sig til i enhver Forlegenhed at henvende sig til deres Lærer, ogsaa i denne Sag kom til ham for at faa en Forklaring. Han havde gennem Aviser og navnlig gennem Stændertidenden fulgt ret godt med Tiden. Han kendte vel ikke alle de forskellige Strømninger indenfor Slesvig-Holstenernes Parti, men han saa, at deres Program var uklart, saavel som

at mange af Førerne, for ikke at fordærve det med nogen af Parterne, var meget vaklende, og Uklarhed og Ubestandighed var hans Natur saa meget imod, at det forekom ham som Usandfærdighed og Uoprigtighed. Hans eget Program var klart og bestemt: Kærlighed til det tusindaarige Fædreland og Troskab mod Kongen, og ud fra dette Standpunkt bedømte han hele Bevægelsen. Dem, der spurgte ham, gav han Svar, og han kendte Bønderne saa nøje og kunde saa godt gaa ind paa deres Tankegang, at de fandt hans Forklaringer indlysende og kom til at se paa Sagen paa samme Maade som han. Da efterhaanden flere kom og spurgte om hans Mening, førte dette til, at han om Aftenen samlede dem i Skolestuen, læste Stændertidenden for dem og gav sine Forklaringer dertil. Alle-rede i November 1842, da Peter Hjort Lorenzen i Ständerforsamlingen talte Dansk, havde disse Bønder sat sig saaledes ind i Sagen, at de, skønt selv tysk-talende, havde Forstaaelse af det berettigede i hans Optræden og beundrede hans Mod.

Det var dog ikke hele Sylvested, der fulgte Læren. Dem, der ikke kom til ham, opsøgte han ikke og modarbejdede heller ikke hos dem den Paavirkning i slesvigholstensk Retning, som enhver var udsat for. Naar han senere, i Krigsaarene, blev beskyldt for at være en dansk Agitator, var det for saa vidt med Urette, som han aldrig havde gjort andet end givet Svar paa Spørgsmaal eller Forklaring til dem, der ønskede den, — men paa den anden Side kunde det vel nok siges, at der uden ham ikke vilde have været noget dansk Parti i Sylvested.

Den mest fremtrædende Mand indenfor dette Parti var Bondefogeden Ratje Ratje. Overhovedet for en talrig, velhavende Slægt af samme Navn. Han sluttede et varmt Venskab med Burchard Johannsen, deres Hustruer blev Veninder, og Børnene, der var jævnaldrende, blev Legekammerater og holdt sammen. Ratje Ratje hørte dog ikke til den Kreds, der samledes om Aftenen i Skolestuen. Han førte fortrolige Samtaler med Burchard Johannsen, men han læste selv sine Aviser.

Da Burchard Johannsens Virksomhed var saa omfattende, levede den ham ikke megen Tid til at give sig af med Dyrkningen af sin Have eller sin Jordlod. At ordne den Slags Ting overlod han for det meste til sin Hustru. Der hørte til Skolen saa megen Engjord, at der kunde holdes seks Køer, og siden kom jo endnu den ovenfor omtalte Mark til. Bønderne maatte lade Jorden bearbejde, men alligevel var der saa meget at gøre, at der maatte holdes en dygtig Tjenestepige. Da nu efterhaanden Børnene voksede til, og Moderen ikke mere var saa bunden, fik hun Tid til at give sig af med andre Ting end sin Husholdning. Hvorsomhelst i Landsbyen der var Sygdom, Nød og Trang, var hun rede til at hjælpe med Raad og Daad, med Opmuntring og Trøst, ja det faldt endog lettere for hende end for hendes Mand at finde de rette Ord lige overfor syge og døende. Ved alle glædelige Begivenheder var hun selvfølgelig ogsaa til Stede, og efterhaanden fik hun en temmelig stor Omgangskreds, hvor hun ogsaa uden særlig Anledning aflagde smaa Besøg paa en Times Tid eller to. Hun var saa livlig

og kunde fortælle saa interessant, at hun altid var velkommen. »Hun bedaarer alle med sit Snakketøj«, sagde hendes Mand om hende, i Spøg, men dog ogsaa med en vis Stolthed. Ved disse Lejligheder drøftedes der foruden de sædvanlige Emner som Bynyt o. l. ogsaa Politik, og hun var maaske mere Agitator end hendes Mand.

Da Familien flyttede til Sylvested, var den ældste Søn, Thomas, næsten 9 Aar gammel, Johannes var 6 og Gustav et Aar gammel. Thomas havde mange klare Minder fra Gundeby, Johannes havde vel nogle faa mindre klare, men for Gustavs Bevidsthed maatte jo Sylvested Skole staa som det eneste Barndomshjem.

Skolen ligger midt i Byen, paa Sydsiden af Hovedlandevejen, der, saa langt som den fører gennem Byen, er brolagt som en Gade. Bagved Skolen ligger Haven, som navnlig i de sidste Aar af Johannsens Ophold der udmærkede sig ved sine mange Roser, der var plantede af Johannes. Lige ved Skolen støder en Sidevej til Hovedvejen, og der dannes en fri Plads, næsten som et lille Torv. Hvor Hjulsporene fra Sidevejen førte ud til Gaden og delte sig til begge Sider, saa der mellem dem og Gaden opstod en Trekant, laa den Gang en stor Stenhob. Saaledes var Skolens nærmeste Omgivelser den selvskevne Legeplads for lille Gustav, der var meget alene, da hans to Brødre allerede gik i Skole. Han følte sig ikke altid helt tilfredsstillet her og vovede sig undertiden længere ud, hvorved det ikke saa sjældent skete, at han blev borte, saa Forældre eller Søskenende maatte ud at opsøge ham, eller han blev bragt hjem af andre.

Første Gang, det skete, var allerede Morgenen efter at de var flyttet ind. Han var først for nogle Uger siden fyldt et Aar, men havde dog allerede i nogle Maaneder kunet gaa alene. Da Moderen var optaget af at ordne mange Ting og ikke hele Tiden kunde have sin Opmærksomhed henvendt paa ham, fandt han Vejen ud paa Gaden og havnede paa en større Gaard et Stykke derfra, hvor han gennem den aabne Port var kommen ind i Loen. Folkene kunde regne ud, at det vel maatte være den ny Skolelærers Barn, og bragte ham hjem.

Da Gustav var noget større og en Gang var gaaet udenfor Byen, mødte han en Sigøjnerbande, og da nogle af Medlemmerne talte til ham, sluttede han sig tillidsfuldt til dem og travede af Sted med en af dem ved Haanden. De var allerede kommen halvvejs til Slesvig, da de mødte en Bonde fra Sylvested, der kom kørende og med Forundring saa Gustav blandt Sigøjnerne. »Hvor skal du hen, Gustav?« spurgte han, og Gustav svarede: »Jeg skal kun lidt med disse Folk, de er saa rare og vil give mig meget smukt Legetøj.« — »Vil du ikke hellere køre lidt med mig?« spurgte Bonden. Jo, komme op at køre vilde Gustav dog hellere end gaa med Sigøjnerne, og saaledes fik Bonden ham med hjem.

Broderen Thomas elskede den lille Gustav overordentlig højt. Han har senere sagt, at han var det dejligste Barn, han nogensinde havde set. Han havde en frisk Farve, røde Kinder, klare brune Øjne og *lysegule*, silkebløde Krøller, dertil et frejdigt, tillidsfuldt og vindende Væsen. Blev han ikke forkælet af

sine Forældre, hvad der slet ikke laa for nogen af dem. saa blev han det af sin store Broder. Det kom undertiden til at gaa ud over Johannes, der stod midt imellem de to og ikke var gammel nok til altid at kunne beundre og føje den lille. Et Træk, som Thomas og Moderen har fortalt, er ret betegnende: Johannes havde fanget en Spurveunge og viste den til Gustav. Denne var ikke tilfreds med at se, men vilde have den, og da Johannes ikke vilde give ham den, begyndte han at græde. Derover kom Thomas til og forlangte af Johannes, at han skulde udlevere Spurven. Det vilde han ikke og løb sin Vej med sin Skat, men Gustav løb grædende og Thomas skændende bagefter. I sin Iver for at holde fast paa Spurveungen klemte Johannes den ihjel, og saaledes var Stridens Genstand bragt ud af Verden.

Men hvad end Forældrene og Brødrene vidste at fortælle fra Gustavs tidlige Barndom, saa huskede han selv ikke det ringeste deraf. Naar han senere hørte andre fortælle, hvor langt tilbage de kunde huske, forekom det ham helt underligt, at han selv ikke kunde huske længere tilbage end til sit *ottende* Aar. Forklaringen søgte han deri, at alle Minder fra den tidlige Barndom var bleven udslettede af Minderne fra *Krigen*, der var saa stærke og levende, at de fortrængte alt andet.

III.

Krigen.

Det var Lørdagen den 25. Marts 1848. Der var Dommarked i Slesvig, d. v. s. et Krammarked, der efter gammel Skik eller rettere Uskik afholdtes hvert Aar i

Begyndelsen af Fastetiden i »Svalen«, en Buegang, der slutter sig til den nordre Mur af Domkirken og paa tre Sider omgiver en firkantet Gaard, medens Kirkemuren danner den fjerde Side. Gangen har før været aaben indadtil, nu er den tilmuret, men har alle Vinduerne paa den indre Side. I dette Aar, da Paasken faldt saa ualmindelig sent som den 23. April, var ogsaa Dommarkedet senere end sædvanligt og har maaske strakt sig over nogle smilende Foraarsdage, men for det meste fandt det jo Sted i en saa barsk Aarstid, at det vilde have været uheldigt, om det skulde have været holdt under aaben Himmel. »Svalen« gav Læ mod Sne og Storm og ydede desuden en fortrinlig Plads for Markedet. Boderne stod rejste op imod den ydre Mur, Lyset kom fra Vinduerne lige over for, og der var Plads nok i Gangen til købe- og skuelystne Folk. At de traadte paa Stene med Gravskrifter over afdøde, som laa nedenunder, tænkte de ikke paa. Markedet varede i fjorten Dage til tre Uger og var meget yndet baade af Slesvigere og Landboer, og navnlig om Lørdagen, da der tillige, som hele Aaret rundt, var Torvedag, kom disse sidste i store Skarer ind til Byen.

Paa en saadan Dag kunde Catharina Johansen i Sylvested nemt faa Lejlighed til at komme kørende ind med Naboer eller Bekendte, og paa denne 25. Marts benyttede hun sig deraf sammen med sine to yngste Sønner, den trettenaarige Johannes og Gustav, der gik i sit ottende Aar. Drengene skulde have Lov til at se paa Herlighederne, og Moderen vilde gøre nogle Indkøb o. l. Men tillige havde hun vel et andet Maal, nemlig at faa Klarhed over, hvad der egentlig

var sket Dagen i Forvejen. Og efterhaanden fik hun og hendes Rejsefæller vel at vide, at »den provisoriske Regering« var bleven indsat i Kiel tidlig om Morgenen den 24., at den samme Dag havde bemægtiget sig Rensborg, og at Borgerne i Slesvig havde sluttet sig til den, medens Garnisonen endnu ikke havde gjort det. Senere hen paa Dagen gik ogsaa største Delen af Garnisonen over til Oprørerne, og nogle Afdelinger, der allerede var draget nordpaa for at slutte sig til den danske Hær, vendte tilbage. Da blev der Jubel i Slesvig, men om Morgenen, da Syvestederne kom til Byen, var det jo endnu ikke sket. Man svævede i Uvished, og maaske var man derfor mere irriteret, end man ellers vilde have været. Ærgrelsen skulde have Luft, og det kunde let komme til at gaa ud over ganske sagesløse.

Allevegne, selv paa Markedet, var Stemningen meget krigersk. Catharina Johannsen mærkede det nok, men Drengene forstod endnu intet af dette. De saa beundrende paa de i Boderne udstillede Sager, og Johannes følte sig navnlig draget hen til et bestemt Telt. Han skulde nemlig have et Par nye Seler, som han selv maatte søge ud paa Markedet, og her hang netop nogle smukke, straalende røde og hvide! Teltet tilhørte en Kone fra Flensborg, der altid havde sin bestemte Plads paa Markedet og nød en velfortjent Agtelse. Paa denne Dag mærkede man dog ikke noget dertil. Naar nogen blev staaende ved hendes Telt, var der straks andre, der raabte: »Koopt nich vun dat ol' Wiw, dat hett dänsche Farm un hett ock en dänsche Hart!« (»Køb ikke af den gamle Kælling, hun har

danske Farver og har ogsaa et dansk Hjerte!.) Og da Johannes bad sin Moder om at maatte faa de røde og hvide Seler, turde hun ikke opfylde hans Bøn, men købte ham et Par andre, hvori der tillige var en grøn Stribe, og skyndte sig saa med Drengene bort fra Boden og bort fra Markedet.

Ikke længe efter stod de i Butikken hos en Farver, hvor hun skulde have noget Toj farvet, da pludselig alles Opmærksomhed vakttes af en voldsom Støj paa Gaden, og da de saa ud, opdagede de netop den samme Kone, forfulgt af en stor Skare, der hujede og skreg og kastede med Sten efter hende. De havde begyndt at forulempe hende paa Markedet, saa hun tilsidst ikke vidste andet Raad end at flygte, og medens nogle, der blev tilbage, odelagde hendes Ejendele, forfulgte de andre hende. Inde hos Farverens var der to voksne Døtre, af hvilke den ene græd af Medlidenhed med Konen, medens den anden lo og klappede i Hænderne: saaledes skulde Danskerne have det! Deres Moder rystede paa Hovedet og sagde: »Se dog, hvor de to Søstre er forskellige!« Lidt længere oppe i Gaden boede der en Købmand, der havde Mod til at tage den forfulgte Kone ind, men saa sloges hans Vinduesruder ind, indtil en Officer, der boede i samme Hus, sørgede for at faa Skaren spredt.

Denne Dag fra »Rejsningens« Begyndelse var den første, om hvilken Gustav Johannsen bevarede et levende Mind. Denne Scene, hvis Betydning han endnu ikke forstod, var uudslettelig præget i hans Erindring. Senere hørte han fortælle, at Konen var ble-

ven syg af Skræk og kort efter var død, og den Afsky, hvormed hans Moder omtalte Begivenheden, svarede til det, han selv uklart følte. Maaske har dette *virket med* til, at han aldrig kunde forsones sig med Slesvigholsteinismen og aldrig, som mange andre Danske, kunde faa Oje paa den ideale Side af Sagen eller finde nogetsomhelst anerkendelsesværdigt eller blot »formildende Omstændigheder« hos Slesvigholstenerne.

Og saa begyndte Krigen. I Sylvested mærkede man første Gang noget dertil Mandagen den 10. April om Morgenens, da en Afdeling Friskaremænd, mest Kieler Studenter, paa Flugten efter Slaget ved Bøv drog sydpaa gennem Byen. Den næste Dag kom de danske Tropper samme Vej, Artilleri, Kavalleri og Infanteri, og en Del blev tilbage som Indkvartering. I de følgende Dage, indtil Slaget ved Slesvig Paaskedag den 23. April, drog der mange Tropper gennem Sylvested, og tillige var der hele Tiden nogle indkvarterede. En Bondegaard havde gennemsnitlig 12—15 Mand eller flere. I nogle Dage boede Major Schepelern hos Bondefogeden Ratje Ratje, der viste sin Glæde over at huse de danske Soldater paa en hjertelig Maade og gjorde alt, hvad han kunde, for at gøre det behageligt for dem, saa Schepelern altid med Glæde tænkte tilbage paa Opholdet i Sylvested. Indkvarteringen var dog ret skiftende, og de straalende Uniformer, som den Gang endnu var i Brug, var meget skikkede til at gøre Indtryk paa Drengene. Infanteriet og Dragonerne med deres røde Trojer og lyseblaa Benklæder var fremherskende, men omkring den 16. April, Palmesøndag, laa der ogsaa et Regiment Jægere i lysegrønne Uniformer.

Sylvested var den Gang et af de vestligste Punkter, der var besat af danske Tropper. Kirkebyen Treia laa udenfor deres Omraade. Og da der paa denne Dag var Konfirmation, fik Konfirmanderne kun Lov til at gaa i Kirke under Bedækning af Jægerne. Vejen førte gennem Sylvested Skov, Terrænet skulde afsøges, efterhaanden som Skaren kom frem, saa det gik kun langsomt, og Konfirmanderne naaede først Kirken Kl. 12 i Stedet for Kl. 10. Præsten havde ventet længe, men havde omsider begyndt Konfirmationshandlingen med Børnene fra Treia. Mange Soldater gik med ind i Kirken, andre blev udenfor, til Børnene igen skulde følges hjem.

Man kan tænke sig, at en saadan Konfirmations-søndag maatte gøre et ejendommeligt Indtryk paa alle og mest paa de Familier, der havde Børn i Kirken. Til disse hørte Johannsens, da den ældste Son Thomas blev konfirmeret paa denne Dag. Hvor vigtig en Begivenhed det ældste Barns Konfirmation end plejer at være, navnlig naar som her Forældre og Børn i Konfirmationen ser en højtidelig og hellig Handling, saa kunde det dog ikke være andet, end at Uroen, Spændingen, Uvisheden om, hvad Underhandlingerne med Preussen, som endnu ikke var helt til Ende, vilde føre til, maatte bemægtige sig Sind og Tanker mere end alt andet. Og saaledes trængte Krigsbegivenhederne sig ind i alle Livets Forhold, om end ikke altid saa iøjnefaldende som her. De stod i Forgrunden i Forældrenes Tanker og Børnenes Fantasi, ogsaa da, naar man kun *horte* om dem og ikke, som her, selv var med paa Skuepladsen.

Otte Dage efter Konfirmaationsdagen stod Slaget ved Slesvig, det Slag, hvis Udgang ikke kunde skildres skønnere og mere træffende, end Carl Ploug gjorde det med de faa Ord:

»Vegen er for Overmagt liden Flok tilsidst.
Men af Danmarks Ære den haver intet mist.

Og naar han saa fortsatte med Omkvædet:

»Slutter Kreds og staar fast, alle danske Mænd!
Gud han raader, naar vi fange Sejer igen!.

da var disse Ord, som den Gang vel ikke naaede saa langt som til Sylvested, dog netop det allermest passende Udtryk for det, der rørte sig i Burchard og Catharina Johannsens saavel som i deres Venners Hjerter.

Men lang og tung blev Tiden, før den forventede endelige Sejr kom. I over to Aar kom der ingen danske Tropper saa langt sydpaa som til Sylvested, og i disse Aar maatte de kendte dansksindede Familier døje meget. Vel kunde det ikke nægtes, at Landet, saa længe der ingen Fred var sluttet og ingen Afstaaelse var sket, i Virkeligheden stod under dansk Overhøjhed, men Slesvigholstenerne opførte sig alligevel, som om de var Herrer, dannede Regering, gav Love o. s. v., og deres Forbundsfælle Preussen hindrede dem ikke deri. Mange slesvigholstensksindede, der hidtil havde holdt tilbage med deres Mening, kom nu frem, andre, der før ikke havde brudt sig om Politik, blev revne med, navnlig i de sydligere Egne, hvor ikke *Sproget* dannede en naturlig Modvægt. I Sylvested var dette jo ikke Tilfældet, og Burchard Johannsen fandt nu Modstandere blandt dem, der før havde været ligegyldige.

Han følte det sikkert ogsaa smerteligt, at han blev skilt fra hidtilværende Venner, navnlig i Lærerforeningen, hvoraf de fleste var tysksindede. Man havde for ikke talt om Politik, den fælles Interesse for Skolen og alt, hvad dertil hørte, havde givet tilstrækkeligt Stof, men nu stod Politikken saaledes i Forgrunden, at man ikke kunde komme udenom den. Og næsten alle hans Foresatte var ligeledes paa Slesvigholstenernes Side. Han vidste saaledes, at han fra alle Sider blev betragtet med Mistillid, Uvenskab, ja Had, thi nu som for kunde Slesvig-Holstenerne kun enes i dette: Had mod Danmark og alt, hvad der var dansk. Hadet var blandet med Frygt, men blev derfor ikke mindre, og kunde undertiden hos den jævne Befolkning ytre sig paa en ret naiv Maade, som naar f. Eks. en Kone i Treia sagde: »De Dänen möt *all* wech, denn sönst köt se jo to enander schriwen«. («Danskerne maa *alle* væk, for ellers kan de jo skrive til hinanden.»)

Ogsaa Bornene maatte føle Hadet. Der var f. Eks. flere unge Bønderkarle, der, naar de gik forbi Skolen og saa en af Drengene, pegede paa Stenhoben paa Gaden og sagde, at der var Stene nok til at stene Danskerne. En anden var der, som blot raabte det ene Ord: »Dän«, naar han saa en af dem, men han gjorde det, som Thomas Johannsen siger i nogle efterladte Optegnelser, »med al den Haan, som Slesvig-Holstenerne havde lært sig til at lægge i dette ene Ord.« Og Drengene maatte jo føle dette som fuldstændig ufor-skyldt, saa det nok kunde gøre dem bitre.

Saaledes gik de to Aar, indtil Preussen trak sig ud af Krigen og sluttede Fred med Danmark den 2.

Juli 1850. Dets Hjælp havde gjort Slesvig-Holsternerne overmodige lige overfor Danmark, dets Svigten gjorde, at de nu ogsaa sang Smædeviser mod Preussen, medens de samtidig forbitrede og med de sidste fortvivlede Anstrengelser vendte sig mod Danmark. For ved egne Kræfter at stille en Hær paa Benene, det kunde tage Kampen op med den danske, maatte de sætte Aldersgrænsen for Indkaldelsen langt ned. »Slesvigholsternerne Soldater var smukke«, sagde Gustav Johannsen siden med Vemod, naar han tænkte tilbage paa dem, »der var saa mange ganske unge iblandt dem«. Han mindedes dem netop fra denne Tid, da der laa mange indkvarterede i Sylvested. De var dog ikke alle unge. Aldersgrænsen gik ogsaa langt opad. Og som der var dem, der var med, fordi de ikke kunde slippe, var der andre, der med fuld Bevidsthed i Danskerne saa Fjenden. Disse sidste gik ud paa at fortrædige de dansksindede Beboere, hvor de kunde, og Lærerefamilien i Sylvested maatte doje meget af dem. Burchard Johannsen, der jo nok hørte, hvorledes det gik til andre Steder, mente, at der kunde være Fare for en Arrestation. Han talte med sin Hustru derom, og efter at have overvejet Sagen fandt de begge, at det, hvis han virkelig vilde flygte, var heldigst at gaa syd paa, f. Eks. til hendes Forældre i Lille-Rheide, da man sandsynligvis ikke vilde søge ham der, men antage, at han var gaaet nord paa. Dog traf de ingen bestemt Aftale derom, da han foreløbig ikke kunde bestemme sig til at flygte.

Men da skete der noget, der viste ham, at det var nødvendigt. Blandt de indkvarterede Soldater var der

en menig Dragon, hjemmehørende i Hollingsted, som dristede sig til paa egen Haand at komme for at arrestere ham. Han forlangte imidlertid at se Arrestordren, for han fulgte med, og da Dragonen, som ingen Ordre havde, vilde tvinge ham til at gaa med alligevel, stødte han ham ud af Døren og laasede af efter ham. Men nu kunde han jo ikke tvivle paa, at Dragonen nok skulde sørge for at faa den manglende Arrestordre. Han sagde derfor Farvel til sin Familie, uden at udtale sig om, hvorhen han gik, for at hans Hustru siden med Sandhed kunde sige, at hun ikke vidste det.

Om Morgenen den 20. Juli kom der en Rytterpatrouille paa 7—8 Mand og en Vagtmester for at arrestere ham og føre ham til Rendsborg. Hans Hustru var frejldig og rolig og bad dem søge, hvor de vilde. Da de ikke fandt ham, og hun sagde, at hun ikke vidste, hvor han var, blev de vrede og forulempede hende paa mange Maader. Hun blev skældt ud, knubset, trukken i Haaret, ja spyttet paa. Drengene saa det, og det gjorde et saadant Indtryk paa Gustav, at han siden aldrig holdt af at omtale det uden ganske i Fortrolighed. I de følgende Dage, da Familien levede i Angst for Faderen, hørte han ofte, hvorledes hans Moder blev skældt ud, ogsaa af tysksindede Naboer. »Dänisches Weib!« — »Verfluchtes Weib!« var de Ord, der oftest lød og særlig gjorde Indtryk paa ham. Dog var der ogsaa Naboer, der kom til hende for at trøste og berolige hende.*)

*) Den efterfølgende Beretning om Slaget ved Isted grunder sig for største Delen paa en Artikel i »Nationaltidende« fra Juli 1900, skreven af Daniel Bruun efter Gustav Johannsens egne Meddelelser.

Men Soldaterne var draget nordpaa, og hvem der, som hun, havde aabne Øjne, kunde paa alting mærke, at en Afgørelse stod for Døren. Hun talte derom med Drengene, og de ventede alle i største Spænding derpaa. De hørte, at Slesvigholstenerne havde forskanset sig ved Isted og Solbro, og at Broen paa sidstnævnte Sted var afbrudt. Den 24. Juli hørte de Kanontorden i Retning af Solbro, der ligger ved Trenen en god halv Mil nordvest for Sylvested. Det var Schepelern, som angreb, men den Dag endnu ikke gik over Trenen. Catharina Johannsen følte, at det var Begyndelsen til det afgørende Slag, og med det samme fik hun den faste Overbevisning, at Danskerne maatte sejre. Hun sendte den ældste af de to Sønner, hun havde hjemme, Johannes, til Lille Rheide, hvor hun jo nok antog, hendes Mand maatte være, for at hente ham hjem. Der er et Par Timers Vej fra Sylvested til Lille Rheide. Johannes gik derhen, kom til sin Fader og bragte ham Moderens Besked. Faderen troede ikke, som hun, paa Indskydelser, men han kom ad anden Vej til det samme Resultat, at han nu godt kunde vende hjem. Han sagde til sig selv, at hvis de Danske sejrede, som jo ogsaa han haabede, vilde de snart besætte Sylvested, og sejrede Slesvigholstenerne, vilde de gaa nordpaa, saa Sylvested blev fri for dem, og han ogsaa i dette Tilfælde var sikker. Og da han længtes efter at komme hjem for sammen med sine kære at tage imod, hvad der maatte komme, gik han tilbage med Johannes. De kom ubemærket til Sylvested ud paa Natten. Gustav var i Seng, men blev vaagen ved at høre Fade-

ien sige: »God Aften«. Han saa da, at Moderen var oppe. Hun havde jo ventet paa sin Mand.

I den tidligste Morgenstund, da det endnu næppe var lyst, hørtes igen en svær Kanontorden og Skydning i Retning af Solbro. Saa holdt den op. Man kunde ikke tænke sig, hvad det betød, og gik hele Tiden i Spænding og Uro.

En af de Enge, der horte til Skolen, laa temmelig langt borte ved Vejen til Solbro. Netop der gik Køerne, og Pigen, som var dansksindet og dansktalende, var gaaet derhen for at malke. Da hun kom tilbage, fortalte hun, at medens hun havde siddet og malket, havde hun hort nogen sige: »God Morgen«! Hun drejede Hovedet og saa en dansk Soldat staa ved Leddet. Han fortalte ganske jævnt og roligt, at nu kom de Danske. Men hun sagde det kun til sit Herskab, og de beholdt det foreløbig alle for sig selv, ja, Burchard Johannsen fandt det endog helt utroligt, at Danskerne allerede skulde være saa nær.

Lidt efter kom der en Snes Vogne, allesammen fulde af Tornystre, kørende gennem Byen. De kom fra Solbro og skulde til Slesvig. Paa den forreste sad en slesvigholstensk Underofficer, der lod Vognene holde paa Pladsen foran Skolen og lod Bondefogeden, Ratje Ratje, kalde. Han fortalte ham, at Danskerne var slaaede, Slesvigholstenerne vilde straks komme, og Sylvestederne havde at sørge for, at de havde noget at leve af. Denne Besked maatte Bondefogeden give videre, og snart havde man i hele Byen travlt med at lave Kaffe og skære Smørrebrød.

Nord for Sylvested kan man se langt ud over Engene imod Jydbæk og Solbro. Mange af Beboerne gik paa Udkig og saa snart, at der kom Militær gaaende i en Kæde. De troede allesammen, at det var Slesvigholstenerne, som Underofficeren havde sagt. Men Johannes, som jo havde hørt Pigens Beretning, kunde ikke tro det og opfordrede Gustav til at gaa med for at se, hvad det var.

Saa sprang de af Sted over Grøfter og Enge for at møde Soldaterne. De havde den danske Indkvartering fra 1848 i Erindring. Den Gang havde Infanteristerne haft røde Trojer, nu var de mørkeblaa. Det vidste Drengene ikke, og derfor varede det noget, før de rigtig turde tro, at det var de danske. De kom dem saa nær, at de kunde høre dem tale. Da greb Johannes Gustav i Armen og udbrød: »Gustav, det er de Danske!« Og nu stormede de tilbage, hjemad, ind i Huset og raabte til Faderen, der endnu opholdt sig paa Loftet: »Fader, nu kan du rolig komme ned, det er Danskerne!«

Lidt efter aabnedes pludselig Døren til Skolen, og en stor Soldat traadte ind. »Naa, Goddag«, sagde han, »her er vi Danske, og her er jeg jo hos en dansk Mand, ikke sandt?«

Men medens man saaledes i Skolen havde faaet det ene Bevis efter det andet for, at det virkelig var Danskerne, der kom, holdt de øvrige Sylvestedere saa længe som muligt fast ved den Anskuelse, at det var Slesvigholstenerne. Ogsaa Underofficeren med sine Vogne blev holdende saa længe, at han blev taget til Fange.

En halv Times Tid efter at de første Soldater var draget ind i Byen, kom Oberst Schepelern ridende ind til Ratje Ratje, hvor han jo havde ligget i Kvarter i 1845. Denne udbrod fuld af Glæde: »Guten Morgen, Herr Oberst!« og Schepelern svarede, ligeledes paa Tysk, da Ratje ikke kunde andet, at det var ham en stor Glæde at komme hertil, hvor han vidste, at han var velkommen.

Imidlertid var snart alle Huse fyldte med Soldater, der i en Fart fortærede det Smørrebrød med Kaffe eller Øl, der havde været bestemt for Slesvigholsterne, og saa forlangte mere. Der maatte koges Grød, og da der ikke var Mælk nok, blev Pigerne sendt ud at malke Køerne, og der blev kogt Grød i nymalket Mælk. I en stor Gaard, hvis Ejer var meget tysksindet, erklærede Folkene, at de ingen Mælk havde i Huset. Det lød jo utroligt, og Soldaterne gav sig til at søge, men kunde virkelig ingen finde. Da opdagede en Soldat fra Gærdspladsen nogle lavtsiddende Vinduer og gjorde sin Løjtnant opmærksom paa, at her maatte være en Kælder. De fandt da ogsaa den godt skjulte Lem og en Mængde Mælk i Kælderen. »Nu tager vi al Mælken, og I faar ingenting derfor«, sagde Løjtnanten, »dersom I havde givet os den godvillig, vilde vi have betalt den«. Denne unge Løjtnant hed Aage Eduard Colding, kom senere til at bo i Flensborg og blev en af Gustav Johannsens bedste Venner.

I Skolen var der en Mængde Officerer, som fik varm Mad. Soldaterne fik Smørrebrød og Kaffe, der skænkedes af Emma, den dansktalende Pige. Snart var alt, hvad der var af spiseligt i Huset, fortæret.

Men det blev givet med Glæde og modtaget med Taknemmelighed.

Der blev holdt saa langt Hvil, at nogle endogsaa lagde sig til at sove. En Scene i Skolens Lo gjorde et stærkt Indtryk paa Gustav. En Officer, som aabenbart var meget afholdt af sit Mandskab, laa og sov i Høet, medens Soldaterne hyggede om ham og dæggede for ham. Men en af dem satte i Spøg sin Fod paa den sovende Officers Bryst.

Nu lød der Kanontorden i nordøstlig Retning, og Folk krøb op paa Tagene og i Træerne for at se, hvad det kunde være. Man kunde dog ikke følge Slagets Gang, men man kunde forstaa, at Schepelern med sine Folk, som nu her holdt Hvil, var paa Vejen til at falde Slesvigholstenerne i Ryggen. I glad Stemning marcherede Soldaterne snart efter i østlig Retning.

Men efter nogle Timers Forløb kom de samme Soldater igen tilbage og marcherede nu gennem Byen uden at gøre Holdt. Lærerfamilien saa dem passere, kunde ikke forstaa, hvad det betød, og begyndte igen at ængstes. Stemningen blandt Soldaterne var ikke saa god som for et Par Timer siden. En af dem gik med en Pikkelhue i Haanden, han holdt den i Hageremmen og slog den af og til mod Brostenene i Arrigskab. Men der var dog ogsaa dem, der havde sat sig ud over det ubehagelige, der maatte have mødt dem, og kunde finde Trøst i en lille Spøg. Der kom f. Eks. nogle af dem forbi, som Emma havde skænket Kaffe for om Morgenen, og en af dem raabte, da han saa hende: »Tak for Kaffe, Emma!« Straks var der andre, der stemte i med, og nu blev Ordene: »Tak for Kaffe,

Emma«, gentaget af Rækkerne, efterhaanden som de marcherede forbi, uden at de sidste vidste, hvad Anledningen var, og de morede sig alle kostelig derover.

Burchard Johannsen fik dog Lejlighed til at tale med nogle af Officererne, som han kendte, og af dem fik han at vide, at Schepelern havde faaet Ordre til at trække sig tilbage til Hovedkvarteret, at han havde adlydt, endskønt han allerede havde løsnet nogle Kanonskud og næsten alle hans Folk helst vilde være gaaet fremad.

Iøvrigt mærkede man i Sylvested ikke meget til Slaget, undtagen det ene, at Kanontordenen trak sydpaa. Hen paa Aftenen kom der imidlertid fra Slesvig en privat Efterretning om, at Slaget var vundet, og Lærerfamilien glædede sig, men i Stilhed.

Næste Dag kom en lille Afdeling Dragoner, som indrettede en Vagtpost. Skolestuen blev taget i Brug som Vagtstue, og der blev sat en Skildvagt udenfor Døren, til stor Glæde for Drengene. Ikke mange Dage derefter kom en god Bekendt af Familien, en tysksindet Angelbonde, kørende gennem Byen. Han havde for en Maanedes Tid siden fortalt Burchard Johannsen, hvorledes der taltes meget om, at han var en slem Dansker, og raadet ham til at tage sig i Agt. Nu sad Catharina Johannsen ved Vinduet og saa ham køre forbi og hilse. Hun nikkede igen, men kunde ikke undlade smilende at pege paa Skildvagten udenfor. Hun vilde vise ham, at nu var de godt beskyttede!

Ja, nu var de ovenpaa! Alt var forandret! Det Tryk, der havde hvilet paa dem, var borte, Angsten, Uroen, Spændingen var forbi, og ingen følte det stær-

kere end Drengene. De voksne vidste jo nok, at Kri- gen endnu ikke var helt til Ende, de vidste ogsaa, at der rundt omkring var Modvillie mod de danske, selv om den nu ikke mere vovede sig frem; de vidste, at der var meget, der skulde ordnes, før alt var godt igen, og de kunde ikke undgaa en Gang imellem at skænke disse Ting en Tanke, selv om Glæden var langt over- vejende. Men hos Drengene var den ublandet. De var meget sammen med Soldaterne, øvede sig i at tale Dansk og lærte Sangene med de raske Melodier og de jævne, let forstaaelige Ord. Lige siden den Tid har Gustav Johannsen elsket de danske Krigssange, ogsaa dem, der med Hensyn til Poesi ikke var særlig værdi- fulde, naar de kun udtrykte Glæden over den Sejr, han selv havde været Vidne til. Blot det lød: »Dansken har Sejer vunden! Hurra! Hurra!«, da var han med. Naar det hed: »Ser I, hvem der kommer her? Nu ej Tid det er til at sørge mer«, da kunde det, han og hans Broder havde følt hin Morgen, da de saa de danske Soldater, ikke udtrykkes bedre, og Versets Slutning: »Eders Ven og Kammerat, den tapre Landsoldat« havde i de følgende Dage vist sig at være Sandhed. Han havde oplevet det hele, han havde set, hvorledes »Danskerne kom«, og han havde følt den Befrielse, de bragte. Indtrykket var saa levende, at han længe efter 1864 endnu ikke kunde tænke sig noget andet, end at Danskerne igen maatte komme tilbage ligesom den Gang, og Sangene fra hin Tid kunde altid igen sætte ham i Stemning. Men hvor lystigt de end lød, og hvor frejdig han end kunde synge dem, saa var der for ham dog endnu noget andet over dem, noget

helligt, kunde man næsten sige, noget, der rørte ved Hjertets dybeste Strenge, og som han ikke gav til Pris for enhver. Mange Aar derefter, da han som Rigsdagsmand i Berlin en Gang var indbudt til et mindre Aftenselskab hos v. Bötticher, med hvem han stod paa en venskabelig Fod og ofte udvekslede spøgefulde Bemærkninger, blev han opfordret til at synge: »Den Gang jeg drog af Sted«. Han svarede først: »I min Hjemstavn er det forbudt at synge den Sang«. Von Bötticher sagde smilende, at her kunde han rolig gøre det. Men han svarede undvigende og fandt ikke mere den spøgefulde Tone. Han havde en lignende Fornemmelse som den, der beskrives i Salmen, hvor Israels Børn i Babylon opfordres af deres Undertrykkelse til at synge Zions Sang. »Hvorledes skulde vi synge Herrens Sang i et fremmed Land?« svarer de, og den Opfordring, der er bleven rettet til dem, oger kun deres Bitterhed mod Undertrykkerne. De tyske Venners Opfordring var vist ikke udtalt i en ond Mening, men den drog for ham klart og skarpt det Skel, som der var og altid maatte være mellem ham og Tyskerne, selv om han ellers blandt dem kunde finde Venner, der stod ham meget nær.

IV.

De sidste Skolcaar.

(1852—56.)

Naar man blader i Lærerforeningens Konference-Protokol, der førtes af Burchard Johannsen, finder man, som ovenfor nævnt, at Møderne indtil 1845 har været ret regelmæssige. I dette og det følgende Aar er der kun fastsat nogle faa Møder, og enkelte af dem

har endda maattet falde bort, fordi der enten kun var mødt faa Deltagere eller ogsaa slet ingen. I de to følgende Aar fandt der slet ingen Møder Sted, de optoges først igen den 11. August 1852. Burchard Johannsen udtrykker i Protokollen sin Glæde over, at Deltagerne igen kan mødes i Ro og Fred efter den lange Afbrydelse, der var foranlediget ved den sørgelige Krig og de af den hidførte Begivenheder. Han skriver endvidere, at alle glæder sig, ikke alene over Freden, der igen tillader dem uforstyrret og med Alvor at udøve deres vigtige Kald, men tillige derover, at »Skolens nye humane høje Foresatte« ikke alene har ønsket, at Møderne genoptages, men tillige selv ved venlig Opfordring har givet Anledning dertil. Han udtaler det Haab, at Møderne maa blive ret frugtbringende, og at alle maa arbejde sammen i Enighed for at finde Midler og Veje til igen at hæve Skolen, hvor saa meget godt er gaaet tabt eller forsømt i Krigsaarene, der var en Tid fuld af Ubundethed. Saa følger Beretningerne om Møderne, der igen er bleven holdt regelmæssigt og næsten altid blandt Deltagerne ogsaa talte Præsterne Augustiny i Hollingsted og Brasen i Treia, der hver nogle Gange har ladet Mødet afholde i de respektive Præstegaarde. Saaledes saa det ud, som om alt var kommet i god Gænge igen, og dog gik det kun i to Aar. Det sidste Møde er blevet afholdt i Sylvested den 1. September 1854. Deltagelsen var talrig, da altid, naar Mødet var i Sylvested, foruden de egentlige Medlemmer ogsaa Lærerne fra Michaelis Landsogn var til Stede. Efter Protokollen lader det ogsaa til, at Mødet har været vellykket og tilfredsstillende, men til Slut-

ning hed det, et man ikke har bestemt Tid og Sted for det næste Møde, og Burchard Johannsen tilføjede: »Gid Foreningen dog maatte vedblive at bestaa!«

Det var hans sidste Ord som Protokolfører, hans Ønske gik ikke i Opfyldelse. Og skønt han ikke med et eneste Ord har hentydet til, hvad der kunde være Grunden til, at Foreningen gik i Staa, saa er det dog ikke vanskeligt at gætte. Allerede i 1850 havde Regeringen begyndt en Omordning af Sprogforholdene i Slesvig, og i de følgende Aar udkom en Række Love og Forordninger i denne Retning. Derved blev der draget en Skillelinje midt igennem Foreningen, idet nogle af Medlemmerne kom til at bo i de saakaldte blandede Distrikter, hvor Skolesproget fra at være helt tysk gik over til mest dansk, medens andre, som boede i de tysktalende Distrikter, blev fuldstændig uberørte af Forandringen. De havde ikke mere et fælles Maal, fælles Arbejde og Interesser, og selv om Præsterne gjorde, hvad de kunde, for at holde Konferencen i Live og understøttedes i deres Bestræbelser af enkelte Lærere, som f. Eks. Burchard Johannsen, saa gik det dog ikke i Længden.

Sylvested kom ind under Sprogordningen. Burchard Johannsens Arbejde i Skolen undergik en stor Forandring, og Gustav Johannsens sidste Skoleaar faldt netop i denne Periode, saa der er Grund til at gaa nærmere ind paa den saa meget kritiserede Foranstaltning. Hvad Meningen var, er tydelig nok for den, der véd, hvorledes Sprogforholdene den Gang var. Regeringen havde faaet Øjnene op for, at det danske Sprog i Sønderjylland gennem lange Tider

ikke havde faaet Lov til at indtage den Plads, som tilkom det. Man havde ogsaa set, at det efter aarhundredlang Modstand var begyndt at bukke under i de sydligste Egne af dets oprindelige Enemærke, og nu vilde man ikke blot standse den paabegyndte Udvikling, men tillige, om muligt, kalde det danske Sprog til Live igen, hvor det var i Færd med at dø ud. I Princippet kan der vel næppe være noget at indvende imod dette, men Tiden skulde jo først vise, om Udførelsen af Planen var mulig, eller om det var et frugtesløst Forsøg paa at dreje Historiens Hjul tilbage.

Til de blandede Distrikter regnedes nogle Sogne i Tønder Provsti, Landsognene i Flensborg Provsti, nogle enkelte Sogne i Husum og Bredsted Provsti og for Gottorp Provstis Vedkommende ni Sogne, deriblandt Treia. St. Michaelis Landsogn, hvortil Sylvested før havde hørt, regnedes som alt, hvad der laa under Byen Slesvig, til de tysktalende Distrikter, og kun fordi Sylvested i 1546 efter eget Ønske var blevet indlemmet i Treia Sogn, kom det ind under Sprogordningen. Dette skete altsaa egentlig kun ved et Tilfælde. Var Sylvested blevet behandlet som et selvstændigt Distrikt, Da havde man vel maattet regne det med til de tysktalende Egne. Der fandtes der nemlig saa godt som ingen mere, der talte Dansk, medens der i Treia endnu var adskillige, navnlig ældre Folk. Man kan derfor nok sige, at hvis der var nogen, der havde Grund til at beklage sig, maatte det vel være Sylvestederne. Det kan da være ret lærerigt at iagttage Virkningen af Sprogordningen netop her. I de blandede Distrikter skulde Guds-

- tjenesten herefter skiftevis holdes paa Dansk og Tysk, dog saaledes, at man lod Menighederne beholde deres tyske Salmebog til Brug ogsaa ved den danske Guldstjeneste. Skolesproget skulde være dansk, saaledes at de mindre Børn straks fik fuldstændig dansk Undervisning, medens Undervisningen for de større Børns Vedkommende førtes til Ende paa Tysk, saaledes at de tillige fik nogle danske Sprogtimer. Alle fik dog fire Timers ugentlig Undervisning i Tysk, og efterhaanden som de mindre Børn rykkede op, blev disse fire Timer alt det Tysk, der blev tilbage.

En saadan Forandring kunde selvfølgelig ikke foretages, uden at der tillige maatte ske store Forandringer i Besættelsen af Embederne. Burchard Johannsen blev adspurgt, om han mente at kunne paatage sig Undervisningen i det danske Sprog. Han havde jo i sin Barndom talt Angeldansk, men havde siden ikke haft megen Lejlighed dertil. Han havde aldrig faaet nogen som helst Undervisning i Dansk, men han havde lært sig selv at læse og vel ogsaa at skrive det. Han kunde udmærket klare sig med Dansk i alle Forhold, men han stillede store Fordringer til sig selv, mente ikke at kunne paatage sig Undervisningen og bad om at blive forflyttet. Hans Foresatte fandt dog, at han var den rette Mand paa sin Plads, og da Skolen egentlig var alt for stor til en enkelt Lærer, gav de ham en Seminarist til Hjælp ved den danske Undervisning.

Han kunde jo nu have haft det ret bekvemt. Efter nogle Aars Forløb, naar de ældste tre-fire Aar-gange havde forladt Skolen, vilde han, foruden at

have Overopsynet med Skolen, kun behøve at undervise fire Timer i Tysk for hver Afdeling. Men det var ikke efter hans Hoved. Navnlig kunde han ikke finde sig i at lade Religionsundervisningen glide ud af Hænderne paa sig. Han begyndte da ogsaa selv med at undervise paa Dansk; han mærkede snart, at det gik bedre, end han havde tænkt sig, og overtog efterhaanden igen omtrent hele Undervisningen paa de egentlige danske Timer og Sangtimer nær. Og han mærkede ikke alene, at han selv var sin Opgave voksen, men han gjorde tillige en anden Erfaring. Naar han, nu som før, inden den egentlige Skoletids Begyndelse, samlede de mindste om sig for at lære dem at læse, da mærkede han, at Børnene, der aldrig havde hørt andet end deres Hjemstavns Plattysk, havde mindst lige saa let ved at lære at læse og tale Dansk som Højtysk. Han kunde ogsaa til sin Glæde med de større Børn i alle Undervisningsfag opnaa det samme som hidtil. Kun en Ting voldte ham Bekymring: Det var ham ikke mulig i fire Timer ugentlig at bringe Børnene til den Færdighed i Tysk, som de før havde opnaaet, og som han havde set paa med Glæde og Stolthed. Han følte sig ikke selv tilfredsstillet ved det, han nu kunde udrette her, men han tænkte lige saa meget paa Børnene, der altid vilde have alle deres Forbindelser sydpaa og tit vilde komme til af føle det som en Mangel ikke at kunne ordentlig Tysk. Han fandt da paa den Udvej at give gratis Undervisning i Tysk om Aftenen, til hvem der vilde komme, og næsten alle Forældre sendte deres Børn. Han gjorde

dette ganske paa egen Haand uden at spørge Præsten. Da denne, Pastor Brasen i Treia, en Gang havde været i Slesvig og paa Hjemvejen gennem Sylvested saa hele Skolen oplyst, undrede han sig over, hvad det kunde betyde, og spurgte ved næste Lejlighed Læreren derom. Denne forklarede ham Sagen, og da han mærkede, at Præsten ikke rigtig syntes om det, tilføjede han, at det var nødvendigt, at Børnene her kunde Tysk. Pastor Brasen sagde da heller ikke mere dertil, men lod ham gøre, hvad han vilde.

Burchard Johannsen havde, som det kan ses af dette, Arbejde nok med Skolen, men der stilledes rigtignok ogsaa store Fordringer til Børnene. Forældrene syntes undertiden, det var for meget, at de skulde lære Dansk, men naar de udtalte det til ham, svarede han: »Det gør ikke noget, det er udviklende («bildend») at lære to Sprog.« Og Flertallet af Børnene beklagede sig ikke, men lærte med Lyst og Iver. Han opnaaede nu med dem, hvad han vilde. Hans Søn Thomas siger i sine efterladte Optegnelser: »En af de tilsynsførende Præster udtalte en Gang: Naar der i Sylvested Skole eksamineres paa Dansk, er man i en fuldstændig dansk Skole, eksamineres der paa Tysk, tror man sig hensat til en fuldstændig tysk Skole.«

Saaledes blev under den nye Sprogordning Forholdene i Sylvested, paa et af de sydligste Punkter, hvor den fik Anvendelse, paa et Sted, hvor det danske Sprog virkelig var saa godt som uddød. Det kan derefter vel ikke kaldes en *Umulighed*, at Regeringens Maal kunde være blevet naaet, og det kan vel ikke nægtes, at det plattyske Sprog, ligesaavel som det

havde dannet Overgangsleddet fra Dansk til Højtysk, kunde være blevet en Bro tilbage.

Men paa den anden Side maa det jo betænkes, at Regeringen vist ikke havde mange Mænd til sin Raadighed, der saaledes kunde udfylde deres Plads, som Burchard Johannsen. Han havde ikke blot Evner, Arbejdskraft og Lyst, men han besad tillige Befolkningens Tillid. Han havde vundet sig Venner, der var fuldstændig enige med ham, og selv hans politiske Modstandere havde Agtelse for ham, da de maatte anerkende hans Dygtighed, hans Upartiskhed og Hjælpsomhed. Han kendte Forholdene nøje og vidste, hvorledes han skulde tage Bønderne. Og han kunde begge Sprog, eller rettere sagt alle tre Sprog, da det ogsaa var af stor Betydning at kunne Plattysk. Mange af de Lærere derimod, som hidindtil kun havde undervist paa Tysk, kunde slet ikke Dansk og maatte forflyttes eller pensioneres, og i deres Sted kom andre, der til Dels ikke kunde meget Højtysk og maa-ske slet ikke Plattysk. De kom som fremmede og havde ikke let ved at blive andet for Befolkningen, der saa med Mistillid paa dem og paa det nye, de bragte, til Dels alene fordi det var nyt. Dette foltes ogsaa som en Ulempe af de Foresatte, navnlig af Provst Aleth Hansen i Grumtofte, der havde alle de blandede Distrikter under sig og arbejdede hen paa efterhaanden overalt at faa Lærere, der var hjemme-hørende i disse Egne og dygtige i Tysk. Men førend han opmaaede dette, kom Krigen 1864 og gjorde Ende paa det begyndte Værk.

Burchard Johannsens Virksomhed blev paaskønnet af Regeringen, og den 5. Oktober 1853, Kongens Fødselsdag, blev han udnævnt til Dannebrogsmænd. Det var en stor Glæde for ham og hele Familien. Han holdt sit Dannebrogskors højt i Ære, men han bar det ikke saa tit, som mangen anden vilde have gjort. Naar han vidste, at han vilde træffe sammen med politiske Modstandere, lod han undertiden Korset blive hjemme, ikke fordi han vilde skjule sin Overbevisning, som enhver jo kendte, men for ikke at støde de andre.

Han havde som ovenfor nævnt i sine første Aar i Sylvested været med til at oprette en Læseforening, selvfølgelig med tyske Bøger. Nu blev han Medlem af »den slesvigske Forening«, der havde til Formaal at udbrede dansk Læsning. Før 1848 havde den maattet indskrænke sin Virksomhed til Nordslesvig, men efterhaanden som der længere sydpaa opvoksede en Slægt, der havde lært Dansk i Skolen, kunde der jo ogsaa her blive Brug for danske Bøger.

Han skrev selv nogle Artikler paa Dansk om Sprog- og Skoleforhold i Sydslesvig i Tidsskrifterne »Den nordiske Folkeskole« og »Almueskolen.« Og da Allen til sit Værk »Det danske Sprogs Historie i Slesvig« samlede Sprogprøver fra Sydslesvig, leverede han to Bidrag: en Prøve paa Dansk, som det taltes i Treia, og en paa Plattysk fra Sylvested. Han valgte i begge Tilfælde at gengive en Samtale, som den virkelig var fort. i Stedet for en Fortælling, som de fleste andre gjorde, og disse smaa Samtaler giver, ved Siden af at vise, hvorledes Sproget var i hine Egne, ret anskuelige Billeder af Folks Maade at tænke og at udtrykke sig paa.

Den eneste af Burchard Johannsens Sønner, der i sin Skoletid kom ind under den nye Sprogordning, var Gustav. Thomas var, som ovenfor nævnt, bleven konfirmeret 1848, Johannes 1851. Begge valgte, ligesom senere Gustav, at blive Lærer. Deres Faders Gerning stod for dem som noget stort og vigtigt og han selv som et Forbillede til Efterfølgelse. Thomas var først Hjælpe lærer i Hollingsted og derefter i Rieseby i Svansen. Derfra kom han i Maj 1851 som Enelærer til Lille-Rheide, sin Moders Fødeby. Han kunde den Gang ikke meget Dansk, havde først i Rieseby lært sig selv at læse det, til Dels ved Hjælp af en dansk og en tysk Bibel. Men naar han nu snart maatte paa Seminariet, laa det, saaledes som Sprogforholdene nu var bleven, nær for ham at vælge et *dansk* Seminarium. I Slesvig fandtes den Gang endnu intet saadant, og han gik derfor til Skaarup paa Fyn, hvorhen der stadig søgte mange unge Mennesker fra Slesvig og tillige en Del fra Holsten. Han fortæller derom, at mange af dem slet ikke forstod Dansk. Der var ikke faa af dem, der havde været med i Krigen, nogle som Soldater i den slesvigholstenske Armé. Dernæst var der naturligvis paa Skaarup Seminarium mange Fynboer, men ogsaa Folk fra alle andre Dele af Riget. Til Trods for denne brogede Sammensætning var Samlivet for det meste godt, og det var forbavsende, saa hurtig de tysktalende (d. v. s. fra plattysktalende Egne) lærte at tale Dansk.

Thomas Johannsen var her fra 1852—54, tog saa Afgangseksamen, fik en Ansættelse i Maribo og blev hele sit senere Liv paa Lolland. Det var ikke helt efter

Forældrenes Ønske, at han var kommen saa langt bort. Rejsen til Lolland kunde nemlig den Gang ikke gøres paa mindre end to Dage. Men der kom en Tid, hvor det næsten var det eneste Lyspunkt i Tilværelsen, at han sad velbeholden paa Lolland.

Johannes var i nogle Aar Hjælpelærer i Lyrskov og gik siden ligeledes til Skaarup Seminarium. Han havde heller ikke lært Dansk i Skolen, men han kunde dog noget mere end Thomas, da han drog hjemmefra. Han havde jo endnu været hjemme under Krigen, og i dennes sidste Aar var der blevet talt en Del Dansk i Sylvested Skole.

Men Gustav oplevede i sit tolvte Aar, at Skolesproget blev dansk, og derved fuldstændiggjordes hos ham det, der var begyndt paa Isteddagen, nemlig at han med Bevidsthed følte sig som Dansk. Han tænkte altid med Glæde tilbage paa de sidste fire Skoleaar, og da Skolen for ham stod som det vigtigste, havde han Fornemmelsen af, at Dansk var hans egentlige Modersmaal, skønt han udenfor Skoletiden nu som før mest talte Plattysk. Han havde før hørt paa Tysk, at Danmark var hans Fædreland, nu hørte han det paa Dansk og fandt ikke noget underligt i Forandringen. Denne udgik jo heller ikke fra Faderens Person alene, det Danske mødte ham nu allevegne. Han gik med sin Fader i Kirke og hørte hveranden Søndag en dansk Frædiken. Den nye Præst, Pastor Brasen, der var en elskværdig og omgængelig Mand, vel lidt ogsaa af de tysksindede, talte altid Dansk med ham og med hans Fader. Og saaledes voksede Bevidstheden om at være dansk hos ham ganske jævnt og stille, som den

Slags Ting jo helst skal. Han havde paa intet Punkt Følelsen af at have været paavirket i dansk Retning.

Anderledes var det med Religionsundervisningen. Her stod hans Fader altid for ham som den, han kunde takke for det bedste, han havde, og skønt han havde megen Respekt for Præsten, gjorde hans Prædikener ikke nær saa dybt Indtryk paa ham, som Faderens Undervisning. Denne bragte først og fremmest de bibelske Personer til at staa klart for Børnene, saa de vakte deres levende Sympati eller Antipati. Gustav havde saaledes paa Billederne i sin Bibelhistorie stukket Øjnene ud paa Judas. Derimod elskede han Petrus og havde megen Medlidenhed med Eutychus, om hvem der fortælles, at han sad i et Vindue i Forsamlingshallen i Troas og faldt i en dyb Søvn, fordi der var saa mange Lamper paa Salen, og Paulus talte saa længe,

og at han faldt ud af Vinduet og slog sig ihjel. Gustav vidste nok, hvorledes det var at sidde i Kirken paa en varm Sommerdag efter at være gaaet en halv Mil, naar Præsten talte længe, og skønt han syntes, at det var en Skam at falde i Søvn i Kirken, kunde han dog føle med den unge Mand og glæde sig over, at Paulus vakte ham til Live igen.

Og han lærte, helt uvilkaarligt, at tage hvert Ord af Bibelen ganske bogstaveligt. Naar han f. Eks. en sjælden Gang mødte en Jøde, saa han undrende paa ham. Thi der fortælles jo, at efter at Jesus var opstanden, blev det Rygte udspreedt blandt Jøderne indtil denne Dag, at hans Disciple var komne om Natten og havde stjælet hans Løgene. Saa maatte jo ogsaa den Mand, han her saa for sig, dele den samme Tro, og

Gustav undrede sig over, at et Memeske, der saa ud ligesom andre, kunde være saa indskrænket.

Da han blev større, var det ikke blot de bibelske Personer og Historier, der stod levende for ham, men mangt et Bibelsprog og Vers gjorde Indtryk og prægede sig dybt i Hukommelsen, saa han aldrig glemte det. Naar han senere i sine Taler saa tit brugte bibelske Citater, Sammenligninger og Billeder, kunde det maaske forekomme mangan en lidt søgt. Men det var det ikke, tværtimod, de meldte sig af sig selv, og han havde maattet gøre Vold paa sig for *ikke* at bruge dem.

Dog hans Faders Undervisning gik dybere. Hans Maal var at give Børnene en Forestilling om Menneskets Synd og Afmagt og Guds Naade og Kærlighed. Gustavs Sind var ogsaa paa dette Punkt modtageligt, og naar det senere i hans Liv maaske ikke altid tydeligt var at se, saa laa det, han havde modtaget som Barn, dog altid paa Bunden og var i Virkeligheden det, der gjorde ham til den, han var. Naar der f. Eks. taltes om, at den retfærdige Sag dog tilsidst maatte sejre, betød det for ham, at *Gud* vilde hjælpe dem, paa hvis Side Retten var. Naar han aldrig tabte Modet, hvilke Vanskeligheder han end mødte, naar han ikke var bange for at opgive sit Embede eller sætte sin Formue til i den Sags Tjeneste, der for ham var en hellig Sag, da var det, fordi han inderst inde var fuldt og fast overbevist om, at Gud nok vilde sørge for ham. Naar han kunde vedblive at være beskedent til Trods for al den Virak, der til Tider strøedes saa rigeligt for ham, naar han altid var redebon til at

bære over med og tilgive andre, der havde forset sig imod ham, — da var det, fordi han kendte sig selv som et syndigt Menneske, der havde Tilgivelse behov og havde modtaget alt af Naade.

Ogsaa udenfor Skoletiden vaagede Burchard Johannsen over sine Sønner og kunde undertiden være meget streng. De Sylvested Drengene gjaldt fra gammel Tid for at være meget uartige og kunde endnu somme-tider finde paa gale Streger. Men naar det skete, at nogen af hans Sønner havde været til Stede, hvor der blev udøvet noget, der vidnede om Ondskab eller Raa-hed, revsede han dem, selv om de kunde eftervise, at de ikke havde deltaget i nogetsomhelst. «I maa ikke en Gang være til Stede, hvor noget saadant sker», sagde han til dem. Derimod var han ingen Fjende af Spøg og Munterhed og kunde godt more sig over mere uskyldige Drengestreger. Han var af Naturen temmelig drilløvorn, men da hans Opdragelsestalent aldrig fornægtede sig lige overfor Børnene, brugte han Drilleriet navnlig for at vænne dem af med smaa Unoder, som f. Eks. Gnavenhed. Gustav kunde fortælle adskillige smaa Træk derom. Han var saaledes en Gang med sin Fader paa Besøg hos sin Faster og hendes Mand, hans Gudfader, Møller Heinrich Dessler i Stubbe. De sov i Gæsteværelset paa Kvisten, og da det var meget varmt, maatte de have Vinduerne aabne. I Skoven lige op til Møllen var der fuldt af Nattergale. Om Dagen havde Gustav glædet sig over at se dem saa dristige, at de kom ganske nær til Huset og saa paa ham med deres klare Øjne. Men nu om Natten, da hele Skoven genlød af deres Sang, blev det ham for meget af det

gode. Han væltede sig frem og tilbage i Sengen og gav af og til en Lyd fra sig, der tydelig viste, hvor misfornøjet han var. »Gustav, sover Du?« lød det da fra hans Fader i en Tone, som han kendte saa godt. »Nej«, svarede han gnavent, »man kan jo ikke sove for de dumme Fugle.« — »Aa, min Søn,« svarede Faderen, »er det dog ikke dejligt med de Fugle? Andre Mennesker glæder sig, naar de blot en Gang kan høre en enkelt, og vi har her saa mange.« Og saaledes vedblev han ubarmhertigt at spotte over Gnavenheden. — Eller det kunde ske, at Gustav om Eftermiddagen kom ind fra Skolen og hverken fandt sin Moder eller den Mellemmad, hun plejede at smøre til ham, naar hun f. Eks. var gaaet i Byen og var bleven opholdt længere, end hun havde ventet. Naar han intetsteds kunde finde hende, kom han tilsidst ind til Faderen og spurgte i en misfornøjet Tone: »Hvor er Moder?« — »Er hun ikke hjemme, min Søn?« spurgte Faderen i en drillende Tone, »mon hun skulde være gaaet i Byen? Har hun ingen Mellemmad sat af til dig? Men vær rolig, min Søn, du skal derfor ikke sulte! Jeg kan vel ogsaa nok skære et Stykke Brød til dig, naar din Moder ikke er her. Kom du kun med mig ud i Køkkenet!« Gustav fulgte med, ikke rigtig fornøjet, for han vidste nok, at Faderen lavede Mellemmaden til, saaledes som han selv fandt for godt, uden at tage Hensyn til Drengens Ønsker, som Moderen plejede. Han fik da ogsaa et eneste fingertykt Stykke Brød med det drillende Spørgsmaal, om det ikke var godt saaledes, men til Trøst fik han dog ogsaa et tykt Lag Smør derpaa.

Moderen tog som sagt mere Hensyn til hans Ønsker. Hun havde maaske ikke gjort det saa meget lige over for de ældre Sønner, men Gustav var jo den yngste og fra sit ellefte Aar den eneste, der var hjemme. Han har fortalt et Eksempel paa, hvad han kunde faa hende til, der tillige viste hendes Snarraadighed og Dygtighed. Det var et Aar usædvanlig tidligt blevet varmt, Sommertøjet fra ifjor var blevet for smaat for ham, og han døjede meget af Varmen. Navnlig følte han sig generet af de Vadmels Benklæder og klagede sin Nød for sin Moder. Men hvor skulde hun i en Hast skaffe andre Benklæder fra? Vejen til Slesvig var lang, og var man kommen derhen, kunde man endda ikke saaledes som nu købe færdige Klæder. Dog hun fandt paa Raad. Hun havde et nyt sort og hvidt tærnet Bomulds Forklæde, deraf klippede hun et Par Benklæder, syede dem sammen i Haanden, — Symaskiner gaves der jo endnu ikke —, og samme Eftermiddag løb han fornøjet paa Gaden, iført de nye Benklæder. Hans Legekammerater fandt dem kønne, og han fortalte dem ikke, hvorfra de stammede.

Skønt hans Brødre ikke mere var hjemme, havde han dog Legekammerater nok. Han var meget afholdt af de andre Drengene, da han var en god Kammerat og altid oplagt til Spøg og Løjer. Han kunde endnu i sine senere Aar faa sig en hjertelig Latter, naar han tænkte paa de Spilopper, de havde haft for. Han kunde bl. a. fortælle om en Sport, der var meget yndet blandt Drengene, den at kaste en Sten saaledes, at den faldt ned i en Skorsten. Han kunde udvikle, hvad

der alt hørte til for at opnaa dette: Kendskab til Tyngdelovene, et sikkert Øje og en øvet Haand. Naar en af dem kastede og de andre saa til, kunde der undertiden være delte Meninger, om Stenen virkelig var falden i Skorstenen. Men en Gang fik de et uomstødeligt Bevis for, at det virkelig var Tilfældet: En Kone kom farende ud af Huset, skældende ud paa Drengene. Hun havde staaet og rørt i Grøden, da pludselig en Sten gennem Skorstenen var falden ned i den. Drengene skyndte sig naturligvis bort, men at de just fortrød deres Bedrift, kan ikke paastaas, tværtimod, de morede sig endnu længe derover.

Gustav hørte til dem, der nok kunde gøre det rette Kast, og var ligeledes dygtig til alle andre Legemsøvelser. Om Sommeren badede og svømmede han med de andre i Aaerne, om Vinteren løb de paa Skøjter paa de oversvømmede Enge. Ved Ringriderfesterne var han en af de første, og saa bekendt var han for at være en god Rytter, at han en Gang blev sat paa en farlig Prøve. Han kom meget hos Bondefogeden Ratje Ratje, hvor der var en Søn, Thomas, der var lidt ældre end han, og to Døtre, der var lidt yngre. Da de en Dag legede sammen paa Gaarden, skulde Thomas til Træskomanden for at hente nogle Træsko. Vejen var temmelig lang, og Karlene gjorde da det Forslag, at Drengene sammen skulde tage derhen til hest. De gik naturligvis med Glæde ind derpaa, men Gustav vidste ikke, at der endnu aldrig havde siddet nogen paa den Hest, man gav ham. Paa Henvejen syntes han jo nok, at den var noget urolig, men dog ikke saaledes, at det generede ham. Værre blev det

paa Hjemvejen, for Træskomanden havde givet Drengene Træskoene bundne sammen med et Baand, saa de kunde have dem hængende over Armen. og da Hestene satte sig i Bevægelse, begyndte de at klapre imod hinanden. Derved blev Gustavs Hest bange og gjorde nogle farlige Krumspring, saa han maatte anstrenge sig til det yderste for at holde Styr paa den. Hjemme havde Karlene imidlertid fortrudt, hvad de havde gjort, og var begyndt at ængstes for ham. saa de blev meget glade, da de havde ham velbeholden igen.

Han var ogsaa dygtig til at køre, og i den travle Høsttid vilde Bønderne gerne have ham til Hjælp til at køre ind. Han havde gerne gjort det blot for Fornøjelsens Skyld, men for det meste fik han ogsaa nogle Skillinger derfor. Naar man skulde have et paalideligt Bud ind til Slesvig, og ingen ret havde Tid, tyede man ogsaa til Gustav. Han udrettede Ærinderne godt og havde næsten altid Fornøjelse af Turen. Kun en Gang mødte der ham noget ubehageligt. En ung Bondekarl fra Sylvested var bleven sindssyg og bragt til Anstalten i Slesvig; derfra var han løben bort og kommen tilbage til sit Hjem. Forældrene bad da Gustav gaa ind og melde, at han var der. Gustav kom til Sindssygeanstalten og først ind i Haven, hvor han saa en Del Mænd beskæftigede med at luge, rive Gangene o. l. Han vidste ikke, om han skulde henvende sig til en af dem, da der i det samme kom en Mand, der ikke arbejdede, men lod til at have Opsyn med de andre. Til ham afleverede Gustav sin Melding. »Naa,« svarede han. »er han løben bort?

Det kunde han lige saa godt lade være. for de, der løber bort herfra. bliver dog altid bragt tilbage. Vi har mange underlige Fyre her. og man kan slet ikke altid se paa dem. at der er noget i Vejen. Se nu blot ham. der kommer der henne. Han mener. at han har sit eget Hoved. og saa er det i Virkeligheden mit Hoved. han gaar omkring med.« Forfærdet saa Gustav paa Manden. og da i det samme en virkelig Opsynsmand kom til. vidste han næppe. om han turde tale til ham. eller om han ogsaa skulde antage ham for en sindssyg. Den Forskrækkelse. han her havde faaet. mindedes han længe.

Bønderne beundrede Gustav for hans forskellige Evner. og deres Dom om ham lød: »De Gustav. dat is en hellische Jung! De sünd jo all dree fiks. awer he is doch de düchtigste vun se all!« (Gustav. det er en Pokkers Dreng! De er jo alle tre flinke. men han er dog den dygtigste af dem alle.) De saa med Stolthed paa ham som en af deres egne. og de kunde ikke let blive vrede paa ham. Naar han havde været i Ærinde i Treia eller Slesvig og først kom hjem efter Mørkets Frembrud. havde han Lommerne fulde af Stene for at forsvare sig mod de mange bidske Hunde. som fandtes i Sylvested. og som han altid stod paa Krigsfod med. Naar han havde ramt saa her og saa der. og Folkene indenfor hørte Hundene tude. saa de smilende paa hinanden og sagde: »Nu kommer Gustav!«

Naar han kom udenfor Sylvested. var det selvfølgelig mest til Treia eller Slesvig. Dog kom han ogsaa ret hyppig paa Besøg i Lille-Rheide. Hans Moders yngste Søster Margarethe var bleven gift med Thomas

Frahm fra Store-Rheide, de havde overtaget Gaarden, og Thomas Jøns og Hustru var kommen paa Aftægt. Hos Frahms var der tre Børn, Thomas, Claus og Anna, af hvilke Thomas, den ældste, var paa Alder med Gustav. Denne holdt meget af at komme der, baade fordi de voksne var saa hyggelige og elskværdige, og fordi han i Børnene fandt kærkomne Legekammerater. Mangen Gang har de leget ved Dannevirke, og han har hørt alle de Sagn og Historier, som hans Forældre havde hørt før ham; ogsaa dette har bidraget til, at han folte sig som dansk.

Barndomsaaarene gik, og Konfirmationstiden nærmede sig. I Vinteren 1855—56 gik Gustav til Præsten. Det kunde ikke være andet, end at Børn, der havde gaaet i Skole hos hans Fader, maatte se noget meget vigtigt og højtideligt i Forberedelsen til Konfirmationen. Men det kunde vel heller ikke være andet, end at en Flok Skolekammerater, der fulgtes ad en halv Mils Vej, havde alle Slags Løjer for. Saalænge de oversvømmede Enge var tilfrosne, var det selvfølgelig, at Vejen skulde lægges, saa den kom til at gaa over Isen saa langt som muligt. Det gav Anledning til megen Morskab, og navnlig Hjemvejen tog undertiden længere Tid end nødvendigt. En Gang, da Gustav kom, opdagede han, at Præsten var kommen før ham og sad inde i Stuen hos hans Fader. Han skammede sig og skyndte sig derefter lidt mere med at komme hjem. En anden Gang var Drengene bleven enige om at spille Pigerne et Puds. Det var begyndt at tø, og Isen var lidt usikker i Kanten. De fik Pigerne løkket ud paa den, idet de hjalp dem over de

usikre Steder. Pigerne anede ikke Uraad, da Drengene ellers altid var hjælpsomme og kammeratlige imod dem. Men nu skyndte de sig efter Aftale i Land og lod Pigerne ene tilbage. Disse havde vanskeligt ved at hjælpe sig selv og undgaa at faa vaade Følger, det tog derfor nogen Tid for dem at komme fra Isen, og de kom for sent til Præsten, medens Drengene allerede længe havde siddet paa deres Pladser.

I selve Timerne var Børnenes Opførsel næsten altid god, ja *næsten*, for en Gang maatte Gustav og hans bedste Ven, Peter Carstensen, en Bondesøn fra Sylvested, sendes udenfor, fordi de var alt for lattermilde. Det var første Gang, der skulde være dansk Konfirmation i Treia, og Forberedelsen var selvfølgelig ogsaa paa Dansk. Børnene havde i de første Skoleaar faaet tysk og i de sidste fire Aar dansk Religionsundervisning, og dette, der for de begavede Børn nok kunde være udviklende og berigende, kunde for de mindre begavede blive forvirrende. I en af Timerne skulde en Pige fortælle Lignelsen om Klinten iblandt Hveden, der paa Tysk har til Overskrift: »Das Unkraut *unter* dem Weizen«. Hun begyndte med at stamme og hakke i det, og da Præsten, for at hjælpe hende paa Gled, spurgte, hvad der saa skete om Natten, svarede hun: »Om Natten kom Djævelen under Hveden«. Peter Carstensen opfattede straks det forkerte i Brugen af Ordet »under« og forestillede sig Sagen saaledes, som hendes Ord efter dansk Sprogbrug ene kunde tydes, nemlig Djævelen under en Hvededyng paa Kornloftet. Han kunde ikke dy sig, men hviskede til Gustav: Minsch, wat hett he dar wull sparkt!« (Naada, hvor

har han der vel sparket!) Gustav var straks med, og de brast begge i Latter. Præsten saa det, de skammede sig og prøvede paa at holde Latteren tilbage, men det lykkedes ikke, og det endte med, at Præsten befalede dem at gaa udenfor og blive der, til de var færdige med at le. Det var haardt for de to flinke Drenge, og de blev et Øjeblik helt alvorlige. De mente da ogsaa snart igen at kunne gaa ind, men idet en af dem lagde Haanden paa Dørtaget, saa de paa hinanden og brast igen i Latter. Saaledes gik det flere Gange, og de kom ikke mere ind i den Time. Pastor Brasen kunde dog nok tænke sig, at der maatte have været en eller anden særlig Anledning til deres Lattermildhed, og han holdt derfor ikke mindre af dem end før.

Man kan undre sig over, at de to Drenge havde en saadan Forstaaelse af Forskellen i dansk og tysk Sprogbrug, men her som i mange andre Tilfælde var det det Plattyske, der hjalp dem, idet man paa Plattysk lige saa lidt som paa Dansk kan bruge Ordet »under« i den Betydning, som Pigen gjorde. Og saaledes ser vi ogsaa her et Eksempel paa, at Plattysk lige saa vel kunde have lettet Overgangen fra Højtysk til Dansk som omvendt.

Palmesøndag 1856 blev Gustav konfirmeret, og det var som sagt første Gang, der var dansk Konfirmation i Treia Kirke. Der var megen Misfornøjelse derover, navnlig i selve Treia, men de Sylvesteder Konfirmander var i dette Aar lige saa flinke, som de altid havde været.

Idet vi her tager Afsked med Gustav Johannsens Barndom, kunde det maaske være paa sin Plads at

fremdrage et lille Minde fra hans sidste Besøg i Barndomshjemmet. Det var i Sommeren 1901, faa Maaneder før hans Død. Hans Broder Thomas var kommen paa Besøg fra Lolland, og de blev enige om endnu en Gang sammen at gæste Treia og Sylvested. De traf mange gamle Venner og bekendte og havde megen Fornøjelse af Turen.. Blandt dem, som Gustav navnlig var glad ved at hilse paa, var Catharina Ratje, Bondefogedens Datter, nu gift med en Gaardejer i Sylvested, der horte til samme Slægt og bar samme Navn. Hun og Gustav havde været Legekammerater, de havde gaaet i Skole sammen, hun havde siddet øverst blandt Pigerne, som han blandt Drengene, og de var konfirmeret sammen. Siden havde hun fulgt Barndomsvennen, efter 1864 ofte kun gennem de sparsomme og farvede Efterretninger, som stedlige tyske Aviser bragte om ham. Nu saa hun ham igen, og Minderne fra Barndommen vaagnede. Minderne om Forældrene, om Læreren, om de store Begivenheder, de havde været Vidne til, om de Tanker og Følelser, som den Gang havde bevæget Hjerterne, og da hun et Øjeblik var alene med ham, gjorde hun et Spørgsmaal, som i det daglige Liv vel for det meste var trængt tilbage, men nu meldte sig med Styrke: »Gustav, schull dat nich bald warn?« (Gustav, mon det ikke snart skulde ske?) Han forstod hende straks, men blev saa overrasket og rørt over at høre et saadant Spørgsmaal saa langt syd-paa, i en Egn, som slet ikke mere regnedes med i Nordslesvigernes Nationalitetskamp, at han ikke kunde sige andet end: »Ja, ja, det tænker jeg nok,« eller lignende. — Han kendte af Erfaring den Følelse, der

besjælede *alle* danske Sonderjyder i de første Aar efter 1864, da man sang:

Jeg spørger Solen, naar Dagen gryr,
 Naar kommer Dagen dog, den vi mene?
 Jeg spørger Maanen i Nattens Skyer,
 Naar skal det skilte sig genforene?«.

uden at gruble over, hvorledes det skulde gaa til, men i den Forvisning, at det *maatte* ske en Gang. Siden kom man ind i Kampen, der blev stedse flere Omraader, paa hvilke man maatte værge sig, og mindre Tid til Følelser og Stemninger eller saadanne orkesløse Ting som at spørge Solen og Maanen, ja, den opvoksende Slægt kendte og forstod ikke en Gang altid de gamles Tankegang. Men de faa, der boede spredt i de sydligere Egne, i Angel og andre Steder, de, der kom til at staa udenfor den egentlige Kamp, havde ikke andet at ty til end *Minderne* og *Haabet*. Der var blandt dem mange trofaste, som ved Hjælp deraf bevarede Kærligheden til det gamle Fædreland, og denne kunde undertiden som her give sig uventede Udslag. Gustav Johannsen var en af dem, der tidligst kom ind i Kampen, men Minderne fra Barndommen sløvedes aldrig hos ham, han følte det som en Berigelse at have dem at ty til, og han forstod baade den gamle og den nye Slægt. Nu er Catharina Ratje død ligesom han, og hele den gamle Slægt er i Færd med at dø ud. Gid de unge da maatte forstaa, at der er Grund til at holde de gamles Minde i Ære!
